

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı

**TÜRKİYE’DEKİ BELEDİYELERİN TARIMSAL VE
HAYVANCILIK FAALİYETLERİNDEKİ ROLÜ VE
KOOPERATİFLERLE İŞ BİRLİĞİ: ERZURUM BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

Ceylan ERGÜL

Doç. Dr. Abdulsemet YAMAN

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2023

TÜRKİYE'DEKİ BELEDİYELERİN TARIMSAL VE HAYVANCILIK
FAALİYETLERİNDEKİ ROLÜ VE KOOPERATİFLERLE İŞ BİRLİĞİ: ERZURUM
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Ceylan ERGÜL

Doç. Dr. Abdulsemet YAMAN

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2023

KABUL VE ONAY

Ceylan Ergül tarafından hazırlanan “Türkiye’deki Belediyelerin Tarımsal ve Hayvancılık Faaliyetlerindeki Rolü ve Kooperatiflerle İş birliği: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Örneği” başlıklı bu çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından 07.07.2023 olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA (Başkan)

Doç. Dr. Abdulsemet YAMAN (Danışman)

Doç. Dr. Kürşad Emrah YILDIRIM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾

Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

07 / 07 / 2023

Ceylan ERGÜL

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

*Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*

*Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*

*Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

** Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Doç. Dr. Abdulsemet YAMAN**, danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ceylan ERGÜL

ÖN SÖZ

Yıllar boyunca, tüm zorluklara rağmen ciddi emek ve fedakârlıklarla hazırladığım yüksek lisans tezimi bitirmenin sevinci ve gururunu yaşamaktayım.

Bu süreçte her zaman yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren her türlü desteği sağlayan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Abdulsemet YAMAN' a ve beni bugünlere getiren canım annem ve babama sonsuz minnettarım...

Herkese ve her zorluğa rağmen maddi manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, beni bu süreçte her gidiş gelişimde yalnız bırakmayan değerli eşim Yunus Emre ERGÜL' e sonsuz teşekkür ederim.

Bana olan inancını hissettiren ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Kürşad Emrah YILDIRIM' a, çalışmam boyunca gece gündüz demeden yardımcı olan değerli kardeşim İbrahim SARAÇOĞLU' na teşekkürü borç bilirim.

Bu süreçte olgunluk sergileyerek beni anlayan canım oğlum Muhammed Furkan ERGÜL' e teşekkür ederim...

Ceylan ERGÜL
Ardahan 2023

ÖZET

ERGÜL, Ceylan. *Türkiye'deki Belediyelerin Tarımsal ve Hayvancılık Faaliyetlerindeki Rolü ve Kooperatiflerle İşbirliği: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2023.

2012 tarih ve 6360 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin yapısında önemli değişiklikler öngören kanun özellikle yerel yönetimler alanında en çok tartışılan düzenlemelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kanun 2014 yılı mart ayında yürürlüğe koyulmuştur. Bu tarihten günümüze kadar Büyükşehir Belediyesi'nin yönetim sistemi içerisinde getirmiş olduğu değişiklikler incelendiğinde olumlu ve olumsuz yönler geniş kapsamlı olarak tarımsal ve hayvancılık faaliyetleri ile Büyükşehir Belediyelerine yüklenmiş olan yeni görev ve sorumluluklar çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışma içerisinde Büyükşehir Belediyeleri tarafından tarım ve hayvan üreticilerine verilmiş olan destekler ve eğitim faaliyetleri yapmış oldukları iş birlikleri incelenerek tamamlanan ya da sürdürülebilir projeler çerçevesinde tarımsal ve hayvansal faaliyetlerinin erken etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi yerel kalkınmaya yönelik tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerine verdiği desteklerle örnek bir belediye olarak görülmektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışma ile 6360 sayılı Kanun içerisinde ve bu kanunun uygulanması konusunda yerel kalkınmaya katkıda bulunacak olan tarım ve hayvancılık faaliyetleri tartışılarak, önerilerde bulunulduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarım, Hayvancılık, 6360 sayılı kanun, Erzurum Büyükşehir Belediyesi

ABSTRACT

ERGÜL, Ceylan. *The Role of Municipalities in Turkey in Agricultural and Livestock Activities and Cooperation with Cooperatives: The Case of Erzurum Metropolitan Municipality*, Master Thesis, Ardahan, 2023.

The law dated 2012 and numbered 6360, which envisages significant changes in the structure of Metropolitan Municipalities, is one of the most discussed regulations, especially in the field of local governments. This law came into force in March 2014. When the changes that the Metropolitan Municipality has brought in the management system from this date to the present are examined, the positive and negative aspects are evaluated in detail within the framework of agricultural and livestock activities and the new duties and responsibilities imposed on the Metropolitan Municipalities. In this study, we have tried to examine the early effects of agricultural and animal activities within the framework of completed or sustainable projects by examining the support given to agricultural and animal producers by the Metropolitan Municipalities and their cooperation in training activities. Erzurum Metropolitan Municipality is seen as an exemplary municipality with the support it gives to agricultural and livestock activities for local development. With this study, it has been determined that agriculture and animal husbandry activities that will contribute to local development within the Law No. 6360 and in the implementation of this law are discussed and suggestions are made.

Keywords:

Agriculture, Livestock, Law No. 6360, Erzurum Metropolitan Municipality

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	4
TÜRKİYE’DEKİ YEREL YÖNETİMLERİN GELİŞİMİ SÜRECİNDE TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİ.....	4
1.1. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN GELİŞİMİ, TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL İLE FAALİYETLERİNE ETKİLERİ.....	4
1.2. YEREL YÖNETİMLER MEVZUATI VE YEREL YÖNETİMLERİN TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİ	6
1.2.1. 442 Sayılı Köy Kanunu ve Köye Yönelik Girişimler	6
1.2.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu	7
1.2.3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	8
1.2.4. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	10
1.3. 6360 SAYILI KANUN İLE TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİNDE DÖNÜŞÜM.....	11
1.4. TARIM VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİNİN İNSANLIK TARİHİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	13
1.4.1. Antik Medeniyetlerde Tarım ve Hayvancılık	14
1.4.2. Sümerler’de Tarım ve Hayvancılık	15
1.4.3. Antik Mısır’da Tarım ve Hayvancılık	15
1.4.4. Antik Anadolu Coğrafyası İçerisinde Tarım ve Hayvancılık	16

1.4.4.1. Hititler	16
1.4.4.2. Frigler.....	16
1.4.4.3. Urartular	16
1.4.4.4. Asurlular.....	17
1.4.4.5. Lidyalılar	17
1.4.5. Türk Toplumunda Tarımsal Ve Hayvancılık Faaliyetlerinin Yeri Ve önemi	17
1.4.5.1. Orta Asya Türk Devletlerinde Tarım ve Hayvancılığın Yeri	18
1.4.5.2. Anadolu Türk Devletlerinde Tarım ve Hayvancılığın Yeri	18
1.4.5.3. Anadolu Selçuklularında Tarım ve Hayvancılık.....	19
1.4.5.4. Osmanlı Devleti'nde Tarım ve Hayvancılık	19
2. BÖLÜM	21
TÜRKİYE'DE TARIM VE HAYVANCILIK İLE KOOPERATİFÇİLİĞİN GELİŞİMİ, DÜNYA İLE TÜRK EKONOMİLERİNDE KOOPERATİFÇİLİĞİN YERİ VE ÖNEMİ	21
2.1. TÜRKİYE'DE TARIM VE HAYVANCILIK	21
2.2. KOOPERATİF KAVRAMI VE TÜRLERİ.....	22
2.3. BATI AVRUPA'DA KOOPERATİFÇİLİK	26
2.4. TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİĞİN GELİŞİMİ.....	28
2.5. DÜNYADA YAKIN DÖNEM KOOPERATİFÇİLİK UYGULAMALARI	30
3. BÖLÜM	33
2012 TARİHLİ VE 6360 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİ SONRASI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİ İLE KOOPERATİFLERLE OLAN İLİŞKİSİ	33
3.1. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TEŞKİLATLANMA ÇALIŞMALARI	39
3.2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TARIM VE HAYVANCILIK ÜRETİCİLERİNE VERMİŞ OLDUĞU DESTEKLER	40
3.3. ÇİFTÇİLERE VERİLEN EĞİTİM FAALİYETLERİ	43
3.4. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GERÇEKLEŞTİRMİŞ OLDUĞU İŞBİRLİKLERİ	45

3.5. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TARIM VE HAYVANCILIĞA YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRMİŞ OLDUĞU PROJELERDEN ÖRNEKLER	47
3.6. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ İLE İL ÖZEL İDARELERİNİN OLANAKLARI AÇISINDAN BİR KARŞILAŞTIRMA	50
4. BÖLÜM	52
METODOLOJİ	52
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	52
4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	52
4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	52
5. BÖLÜM	54
6360 SAYILI KANUN SONRASI ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN TARIMSAL VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİNDEKİ ROLÜ	54
5.1. ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE 4360 SAYILI KANUN SONRASINDA TARIMSAL VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİ	54
5.1.1. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Gölet ve Canlı Hayvan Borsası Projesi .	55
5.1.2. Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile Doğu Anadolu Bölge Kalkınma İdaresi (DAP) İşbirliğinde Tarım ve Hayvancılık Faaliyetlerinin Modernizasyonu Projesi	57
5.1.3. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Balıkçılık Projesi	58
5.1.4. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Çiftçilere Tarım ve Hayvancılık Konusunda Teknik Eğitim Projesi	59
5.1.5. Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile Erzurum İl Tarım ve Orman Müdürlüğü İşbirliği ile Erzurum ve Doğu Anadolu Bölgesi İçin Damızlık Arı Üretimi Projesi	60
5.1.6. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Embriyo Transferi ile Elit Sürü Oluşturulma Projesi	61
5.1.7. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Tortum İlçesinde Modüler Mezbaha ve Canlı Hayvan Pazarı Projesi	62
5.1.8. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Tarafından Damızlık Dana Üretimi Projesi	63
5.1.9. Erzurum Büyükşehir Belediyesi ve Tarım Kredi Kooperatifleri Yem Fabrikası ve Kooperatif Bakkal Projesi.....	64

SONUÇ	65
KAYNAKÇA	67
EKLER	75
EK 1. ORİJİNALLİK RAPORU FORMU	75
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET İZNİ.....	76
ÖZ GEÇMİŞ	77

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
DB	Dünya Bankası
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
Md	Madde
MÖ	Milattan Önce
OECD	İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TL	Türk Lirası
Vd	Ve diğerleri
YİKOB	Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başlıkları
%	Yüzde

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2014 Yılı Sonrasında Büyükşehir Belediyelerinde Kırsal Hizmetlerle İlgili Olarak Oluşturulmuş Olan Yeni Birimler	39
---	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin İnşa Ettiği Gölet (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).....	56
Şekil 2.Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin İnşa Ettiği Gölet (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).....	56
Şekil 3 . Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Yaptığı Canlı Hayvan Borsası.....	57
Şekil 4. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Yavru Alabalık Üretim Tesisi	58
Şekil 5.Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Yavru Alabalık Üretim Tesisi	59
Şekil 6. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Çiftçilere Vermiş Olduğu Eğitim Hizmetleri	59
Şekil 7.Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Çiftçilere Vermiş Olduğu Eğitim Hizmetleri	60
Şekil 8. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Damızlık Arı Üretimi Projesi	61
Şekil 9. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Embriyo Transferi ile Elit Sürü	61
Şekil 10.Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Modüler Mezbaha Projesi	62
Şekil 11. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Canlı Hayvan Pazarı Projesi.....	62
Şekil 12. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Canlı Hayvan Pazarı Projesi.....	63
Şekil 13. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Simental Dana Irkı Geliştirme Projesi ..	63
Şekil 14. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Simental Dana Irkı Geliştirme Projesi ..	64
Şekil 15. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Tarım Kredi Kooperatifleri Kooperatif Bakkal Projesi	64

GİRİŞ

Dünyada Sanayi Devrimi'nin yaşanması ile birlikte özellikle kırdan kente göçle kentleşme olgusunun yoğun nüfus hareketlerine sebep olduğu belirlenmiştir. Yaşanan bu süreç özellikle bugünün gelişmiş ülkelerinde yaşanmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke kentleri içerisinde de bu durumun hızlı bir şekilde yaşanmaya devam ettiği görülmektedir. Kentler göçlerle birlikte hızlı bir şekilde büyümeye devam etmektedir. Bu kentlerde insanlar özellikle mekânsal gereksiniminin karşılanması sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Mekânsal gereksinimler incelendiğinde bunun kent içi boşluklardan başlanılmak üzere kentin yapılı yakın çevresi ile sonrasında doğal kaynakları içerisinde barındıran kırsal alanlar içerisinde üretilmeye başlamıştır.

Şehirler içerisinde özellikle doğal alanları içerisinde barındıran kırsal alanların imara açılmasına bu göçler sebep olmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler içerisinde bu imar sürecinin kontrolsüz ve hızlı bir şekilde yaşandığı belirlenmiştir. Bu imar süreci ile birlikte özellikle kırsal alanlar tüketilmekte, kentlerin kendini besleyen üretim alanlarının da yok olmaktadır.

Büyükşehirlerde üretim alanlarının kentsel alana dönüştürülmesi ile birlikte kentsel mekân ihtiyacının çözüldüğü fakat bu ihtiyaç karşılanırken üretim alanlarının tüketilerek gıda güvenliği ve temini sorunun ortaya çıktığı belirlenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma konusu içerisinde bulunan konular şu şekilde ortaya konulmaktadır. Bunlar;

Doğal kaynaklardan tarım ve toprağın korunmasının sağlanması ve bunların geliştirilmesi sürdürülebilir ve sağlıklı bir toplum içerisinde gıda güvenliğinin sağlanması olarak belirlenmiştir.

Şehirler içerisinde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için doğal kaynaklar ve kentsel kullanımlar arasında dengenin sağlanması önemli görülmektedir. Burada gıda güvenliği ile gıda temini küresel bir sorun olarak görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmalar sürmektedir.

Şehirlerin sağlıklı ve düzenli bir şekilde beslenmesi sorunu önemli bir küresel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konunun çözümünde yerel yönetimler büyük rol oynamaktadır. Türkiye açısından yapılan değerlendirme sonucunda, ülke içerisindeki kentleşme odaklı politikalar sonucunda kentin yapısının şekillendiği ve bunun yanında

yirmi birinci yüzyılın kentleşme dinamiği ile birlikte hızlı bir şekilde değişime uğradığı; 2000’li yıllar içerisinde yoğun mevzuat düzenlemeleri ile kentsel alanların üretilmesine ilişkin olarak yasal ortamın hazırlanmaya çalışıldığı belirlenmiştir.

Şehirlerdeki hızlı kentselleşme süreci ile kentlerin kırsal alanlara doğru bir yayılım gerçekleştirdiği ve doğal alanlar üzerindeki tehdidini arttıran bir hızla devam etmesine sebep olduğu görülmektedir. Yoğun kentleşme süreci içerisinde kentlerin sınırlarının hızlı bir şekilde genişlediği ve bu sınırların zaman içerisinde çizilemediği belirlenmiştir. Büyükşehirler içerisinde bu sürecin daha yoğun yaşandığı, kentsel yönetim ile kentsel alan sınırlarının zamanla örtüşmediği görülmektedir. Son on yıl içerisinde ortaya konan yönetim modelinin 2000’li yıllarda başlamıştır. Bu kullanılan yeni yönetim modelinde büyükşehirlerin yönetim modellerine yönelik yeni arayışlar ve uygulamaları da beraberinde getirdiği tespit edilmiştir.

5216 sayılı Büyükşehir Yasası’nın 2004 yılı içerisinde Pergel Yasası olarak yürürlüğe girdiği belirlenmiştir. 6360 sayılı 13 ilde Büyükşehir Belediyesi ile 26 İlçe kurulmasına ilişkin bazı kanun ve kanun hükmündeki kararnameler üzerinde değişiklik yapılmasına ilişkin kanunun 2013 yılında yayımlanarak yürürlüğe girdiği ve bu yasanın bütün şehir yasası olarak kabul edildiği görülmektedir. Yürürlüğe giren bu yasa ile birlikte Büyükşehirler içerisinde gerçekleşen kentsel büyüme yerel yönetimlerin etki alanına girmesi ile birlikte bütüncül bir hizmet sunumu ile planlamanın sağlandığı belirlenmiştir. Gerçekleştirilen düzenleme ile birlikte yerel yönetimlerin yetki alanları ile sorumluluklarının genişlediği görülmektedir. Geniş bir alan olan kırsal alanlar 5216 yasa ile Büyükşehirlerin yetki alanı içerisine girmiştir. 6360 sayılı yasa incelendiğinde bu yasa kırsal ve kentsel nitelikli alanları içine alan ve sınırları il sınırına dayandırılmış olan alanların tamamı içerisinde yetkili olan birim olarak Büyükşehir Belediyeleri’nin sorumlu bir aktör konumuna geldiği belirlenmiştir.

Burada ülke içerisindeki kentleşme deneyimleri üzerine yapılan incelemede imar çalışmalarına odaklanan belediyeler içerisinde yetki alanında bulunan kırsal alanlarda kentleşmenin teşvik edileceği kaygısını oluşturduğu gözlenmektedir. Büyükşehir Belediyeleri incelendiğinde kırsal ve tarımsal alanların içeriklerinin nasıl korunacağı, yerel yönetimlerin bu alana yaklaşımlarının nasıl olması gerektiği konusunun da tartışılması sağlanmalıdır.

Yapmış olduğumuz bu çalışma ile Türkiye’deki belediyelerin tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerindeki rolü ile kooperatiflerle işbirliği konusu incelenerek, Erzurum Büyükşehir Belediyesi üzerinde yapılan inceleme ile yorumlanmıştır.

1. BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ YEREL YÖNETİMLERİN GELİŞİMİ SÜRECİNDE TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimi sürecinde tarımsal ve hayvancılık rol ve faaliyetleri ile tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin insanlık tarihi içerisindeki yeri ve önemine değinilmiştir.

1.1. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN GELİŞİMİ, TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL İLE FAALİYETLERİNE ETKİLERİ

Yerel yönetim; özellikle merkezi yönetimin dışında bulunan yerel toplulukların ortak ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kurulmuştur. Yerel yönetimler incelendiğinde buradaki karar organlarının halk tarafından seçildiği, özerk bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Yerel yönetimler bu nitelikleri ile demokratik yapının temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle yerel kamusal hizmetlerin sunumu içerisinde etkinliğin artması için bütün toplumlar içerisinde örgütlenmiş kurumlar olarak yerel yönetimler bulunmaktadır. Yerel örgütlenme incelendiğinde burada belirli amaçlara ulaşmak için ihtiyaçlara cevap vermek üzere tarihsel gelişime paralel olarak ilerlemektedir (Keleş, 2012, s. 29).

Tarihsel gelişmeler içerisinde yerel yönetimlerin gelişimi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, özellikle Antik Çağ da belirli bir toprak içerisinde bulunan ve kendi kendini yöneten insanların oluşturmuş olduğu en küçük demokratik birim site olarak adlandırılmaktadır. Roma İmparatorluğu dönemi incelendiğinde burada yerel ve siyasal yetkileri olan ve birçok yönetsel özellikten faydalanan toplulukların municipe olarak tanımlandığı belirlenmiştir. Siyasal düşüncenin temel kavramlarından biri olarak özellikle Antik Yunan içerisinde polis tanımlandığı görülmektedir. Polis kavramı ideal elverişli bir ortam oluşturulması ve toplumsal yaşamın en gelişmiş örgütlenme şekli olarak tanımlanmaktadır. Kent devletleri yerel yönetimlerin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların bugünkü devletlere örnek teşkil ettiği belirlenmiştir (Keleş, 2012, s. 31-33). İlerleyen zamanlar içerisinde bu birimlerin etkilerini yitirmesi ile birlikte

kentlerin özgürleşmesinde önemli rol oynayan komünlerin ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bu şekilde yerel yönetimlerin öneminin arttığı görülmektedir.

Günümüzde bu birimlerin özellikle halk katılımının tam olarak sağlanmasının yönetsel, toplumsal ve siyasal bilimlere durumuna geldiği, bu birimlerin özellikle yerel yönetimlerin kurumsallaştığı ilk örnekler olarak görüldüğü belirlenmiştir (Tortop vd., 2006, s. 2).”

Ulus-devletin 16. Yüzyıldan itibaren gelişmesi ile birlikte özellikle devletin tek egemen güç olarak harekete geçmektedir. Bu dönem içerisinde komünlerin güçlerini kaybettikleri ve ara kurum olarak varlıklarını sürdürdükleri belirlenmiştir. Bu durumda devletin kente karşı olan ideolojik üstünlüğü güç kazanmaktadır. Bu dönemle birlikte 2 yüzyıl boyunca yerel yönetimlerin ara kurum olarak görev aldığı belirlenmiştir. Yerel yönetimlerin önemine yaratıcı düşünürler Turgot ve Jeremy Bentham değinmiştir ve bunun sonucunda da yerel yönetimlerin gelişmesini sağlamışlardır. Yerel yönetimlerle ilgili olarak bu dönem içerisinde yapılan çalışmalar incelendiğinde Webber ile Fabian Sosyalistlerin ABD’de ortaya çıkan özerk belediyeçilik akımı ile Alexis de Tocqueville, Proudhon, Sieyès gibi Fransız düşünürlerinde büyük katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 18. Yüzyılın sonuna ve 19. Yüzyılın başına gelindiğinde yapılan reformlar ile yerel hizmet işletmelerinin düzenlendiği belirlenmiştir. Yerel yönetimler bu dönem içerisinde devletin bir parçası olarak kabul edilmektedir (Ökmen ve Parlak, 2012, s. 2526). 20. yüzyılın yerel yönetimler için altın çağı olarak tanımlandığı kabul edilmektedir. Zorunlu hizmetler için yerel birimlerin kaynak buldukları, merkezi yönetimin yerel halka sunduğundan çok fazla hizmet sunduğu kabul edilmektedir. 21. Yüzyıl içerisinde özellikle küreselleşme ve uluslararası örgütlerin katkıları ile yerel yönetimlerin dünyada güçlendiği ve işlevselliklerinin de arttığı kabul edilmektedir (Keleş, 2012, s. 40).

Yerel yönetimler üzerine Türkiye tarihinde yapılan inceleme sonucunda yerel yönetimlerin zengin ve uzun bir geçmişi olduğu söylenemez. Tanzimat’ın ilanına kadar yerel yönetim geleneğinin modern anlamda bulunmadığı belirlenmiştir (Ünal, 2011, s. 38).

İlk yönetim birimi Türk yerel yönetimleri içerisinde köy olarak tanımlanmaktadır. Burada Köyler için ortaya konulmuş olan yasal düzenlemelerin içeriği incelendiğinde

özellikle kırsal yerleşimlerde güvenliğin sağlanması ve vergilerin düzenli olarak toplanması için kullanıldığı belirlenmiştir (Tortop vd., 2006, s. 39).

Yerel yönetimlerle ilgili olarak Cumhuriyet Dönemi içerisinde gerçekleştirilen ilk düzenlemelerin köyler ile ilgili olduğu belirlenmiştir. 1924 yılında bu çerçevede içerisinde Köy Kanunu'nun kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Köyler Osmanlı Devleti'nden bugüne kadar bağımsız bir birim olarak kabul edilmiştir (Ökmen ve Parlak, 2010, s. 153; Koçak ve Ekşi, 2010, s. 299). 1924 yılı içerisinde İstanbul'daki Belediyelere benzer şekilde 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu'nun çıkarıldığı görülmektedir. 1530 sayılı Belediye Kanunu ile 1930 yılında özellikle 2000'i geçen yerlerde belediye kurulmasının kabul edildiği ve belediyelerin bu tarihten itibaren kurulduğu belirlenmiştir (Tortop vd., 2006, s. 38). Büyükşehir Belediyeleri 1984 yılında kurulmaya başlanmış ve 1987 yılında çıkarılan İl Özel İdareleri Kanunu ve 2004 ile 2005 yılında bu kanunlar üzerinde gerçekleştirilen düzenlemeler sonucunda yerel yönetimler üzerinde ciddi atılımların gerçekleştirildiği belirlenmiştir. 2004 yılında 5272 sayılı Kanun ile Belediye Kanunu kabul edilmiştir. Sonrasında bu kanunun şekil açısından Anayasa'ya aykırı olması sebebiyle iptal edildiği belirlenmiştir. 5393 sayılı kanun ise 2005 yılında kabul edilerek yürürlüğe girmiş, sonrasında da 2012 yılına gelindiğinde 6360 sayılı kanun (14 il içinde Büyükşehir ve 27 ilçe kurulması) yürürlüğe girmiştir (Bilgiç, 2007, s. 101).

1.2. YEREL YÖNETİMLER MEVZUATI VE YEREL YÖNETİMLERİN TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİ

“Yerel yönetimlerin tarım ve hayvancılık ile ilişkisi incelenirken birçok yönetim ölçeğine değinildiği görülmektedir. Bununla ilgili düzenlemelerin farklı zaman aralıkları içerisinde yapıldığı belirlenmiştir. Genel olarak tarım ve hayvancılığa ilişkin olarak gerçekleşen düzenlemeler köy ölçeğinde yapılmaktadır.

İl Özel İdareleri genel olarak kırsal alan içerisinde hizmet faaliyeti yürüten yerel yönetim birimleri olarak kabul edilmektedir. Alan yazın içerisinde yapılan çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışmalarda İl Özel İdareleri'nin bu konu üzerine verimlilikleri incelenmiştir. Burada Büyükşehir Belediyeleri'nin görevlerinin özellikle kırsal kapsayacak şekilde tanımlandığı belirlenmiştir.

1.2.1. 442 Sayılı Köy Kanunu ve Köye Yönelik Girişimler

“Türkiye’de yaşanan ekonomik, kültürel, sosyal değişim ve gelişmeler sonucunda uzun yıllar yeterliliğini koruyan Köy Kanunu’nun fonksiyonunu yitirdiği belirlenmiştir.

Köy Kanunu yürürlüğe girdiği dönem içerisinde Türkiye nüfusunun %85’nin köylerde ikamet ettiği görülmektedir. 2008 yılına gelindiğinde bu oranın %17’ye düştüğü belirlenmiştir. 1924 yılından bugüne kadar köy nüfusu incelendiğinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Yaşanan bu gelişmeler ışığında 442 Sayılı Köy Kanunu’nun değişiminin zorunlu olduğu belirlenmiştir (Köy Kanunu Tasarı Taslağı, 2009).”

“1924 yılında Köy Kanunu içerisinde tanımlanan köy idaresinin görevlerinin kentleşme, kültürel, ekonomik ve sosyal gelişim ile değişime bağlı olarak anlamını yitirdiği belirlenmiştir. Bunun sonucunda köy gelirlerinin köy idarelerinin görevini yerine getirmesinde yetersiz kaldığı görülmektedir. Yaşanan bu gelişmeler ışığında 442 Sayılı Köy Kanunu’nun değişiminin zorunlu olduğu belirlenmiştir (Köy Kanunu Tasarı Taslağı, 2009).”

Gerçekleştirilen yoğun çalışmalar sonucunda 2009 yılında mevcut olan istek ve ihtiyaçlar incelendiğinde buna ilişkin olarak yeni Köy Kanunu Tasarı Taslağı’nın hazırlandığı belirlenmiştir. Köy Kanunu Tasarı Taslağı (442 sayılı) incelendiğinde bunun 10 fasıl, 97 madde, 18 ek madde ve 1 geçici maddeden oluştuğu görülmektedir (Altan vd., 2010, s. 58; Köy Kanunu Tasarı Taslağı, 2009).

Mevcut olan 442 sayılı Köy Kanunu içerisinde incelenen konu başlıkları şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar; köylerde ortaya çıkan davaların nasıl görüleceği, köy imamları, köy korucuları ve bunların göreceği işler, ihtiyar meclisleri içerisinde görülen davalar, Köy içerisinde görülen işler, muhtarların köy içerisinde yapacakları işler ile ihtiyar meclisinin köy içerisinde yapacağı işler, köy ve imece parası, ihtiyar meclisi azaları ile köy muhtarının seçilme yolları, köy işleri ile ilgili olan müteferrik maddeler olarak sıralanmaktadır.

Köy kanunu tasarı taslağı incelendiğinde bu taslak içerisinde bulunan başlıklar şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar; köy içerisinde bulunan görev ve yetkilerin belirlenmesi, personel, mali hükümler ve organların ortaya konulması, köylerin kuruluş ve sınırlarının belirlenmesi, kapsam, amaç ve tanımların belirlenmesi, son hükümler olarak görülmektedir (Kızılböğ, 2011, s. 184).

1.2.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

“Belediyeler uzun yıllar boyunca mahalli müşterek kamusal hizmetleri görme yetki ve sorumluluğuna sahip yerinden yönetim kuruluşları olarak görülmemekte, imar, bayındırlık, alt yapı ve benzeri diğer kentsel hizmetleri yerine getiren merkezi idarenin uzantısı birimler olarak görülmüşlerdir.”

“Akademik ve bürokratik yönetim kademeleri içerisinde idari sistemin aşırı merkeziyetçi yapısı, mahalli idarelere aktarılmış olan kaynakların yetersizliği, mahalli idare ve merkezi idare arasında yetki ve görev paylaşımı çerçevesinde yaşanmış olan tereddütler. Hukuki boşluklardan dolayı oluşan olumsuzluklar, mahalli idare üzerinde bulunan aşırı vesayet, personel ve teşkilat yapısında bulunan yetersizlikler, demokratik katılım ile açıklık konusunda yaşanan yetersizlikler, rasyonel olmayan hizmet alanları, imar uygulamalarında yaşanan yetersizlik, çarpık kentleşme ve gecekondulaşma gibi sorunlar üzerinde mutabakatın bulunduğu belirlenmiştir. Mahalli idare reformu; hükümet programları ile ulusal kalkınma planları içerisindeki en önemli hedeflerden biri olarak görülmektedir. Bu konular üzerinde 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu işe 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu çıkarılıncaya kadar önemli adımlar atılmadığı belirlenmiştir.”

5393 sayılı Belediye Kanunu incelendiğinde bu kanunun 92 maddeden oluştuğu bu maddelerin 87’sinin asıl ve 5’nin de geçici madde olduğu görülmektedir. Bu kanun üzerine getirilen düzenlemeler aşağıda belirtilen üç ana grup içerisinde düzenlenmiştir. Bunlar;

- Belediyelerin kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları,
- Teşkilat yapısı ve organlar,
- Belediyeler ile merkezi idare kuruluşları arasında bulunan ilişkiler olarak belirlenmiştir.

1.2.3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

İl özel idareleri ile ilgili reform çalışmalarının çok uzun yıllar sürdüğü belirlenmiştir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’na kadar 3360 sayılı Kanun üzerinde yapılmış olan sınırlı değişiklikler dışında önemli bir değişikliğe uğramadan yürürlükten kaldırıldığı görülmektedir. 5302 sayılı Kanun özellikle tartışma, karşı çıkma ve çok geniş

reform önerileri sonucunda ortaya çıkmıştır. Burada kamu politikalarının ortaya çıkmasında birçok aktörün etkili olduğu, buradaki aktörlerden bir bölümünün ortaya konulacak politikaya şekil verebilecek güçte baskın bir rol oynadığı belirlenmiştir.

İl Özel İdareleri ile ilgili olarak yapılmış olan reform çalışmaları incelendiğinde etkili olan iç ve dış faktörlerin bulunduğu belirlenmiştir. Buradaki iç ve dış aktörler yapılan reform taleplerinin içeriği ve yapılmış olan reformun değerlendirmesinde önemli ipuçları vermektedir. Uluslararası kuruluşlar dünyanın tüm devletleri içerisinde görmek istedikleri yerel yönetim şeklinin ne olduğunun bilinmesi 5302 sayılı Kanunun doğru şekilde değerlendirilmesi için faydalı olacaktır.

Ülkelerin devlet örgütlenmeleri üzerinde doğrudan etkilerde bulunma şekline erişmiş olan Birleşmiş Milletler (BM), OECD ve Dünya Bankası (DB) gibi kuruluşların özellikle 1980 yılından itibaren son on beş yıl içerisinde dünya genelinde ademi merkeziyetçi bir devlet yapılanmasını destekledikleri belirlenmiştir (Çınar ve Güler, 2004, s. 7).

“5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun genel gerekçesi üzerinde yapılan incelemede ilk olarak tüm dünyanın geçirmiş olduğu değişim ve dönüşümden bahsedildiği belirlenmiştir. Buradaki küresel dönüşüm ve değişimin özellikle ülkeleri daha demokratik, daha küresel ve yerel pozisyonlar alması yönünde zorladığı görülmektedir. Bu genel ilkelerin yanında kamu hizmeti sunumu içerisinde katılım, açıklık, hesap verilebilirlik ve sorumluluk ilkelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Genel gerekçe içerisindeki bu ilkelerin aynı zamanda etkin bir kamu yönetiminin zorunlu unsurları olarak gösterildiği tespit edilmiştir.”

3360 sayılı Kanun içerisinde bulunmayıp 5302 sayılı Kanun içerisinde bulunan maddeler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- İl çevre düzenlemesi planının yapılmasının sağlanması,
- Ağaçlandırma çalışmalarının yapılması,
- Orman köylülerine destek olunmasının sağlanması,
- Görev alanı içerisindeki yoksullara mikro kredi verilmesinin sağlanması,
- Burada verilen hizmetin oluşturmuş olduğu memnuniyeti belirlemek için analizlerin yapılmasının sağlanması, bu yapılan analizler sonucunda durumun değerlendirilmesi,

- Özellikle görev alanı ile bağlantılı şekilde faaliyetin gerçekleştirildiği uluslararası kurumlara üye olma veya bu kurumlara kurucu üye olunması, bu kurumlar içinde ortak hizmet ve faaliyetin icra edilmesinin sağlanması,
- Stratejik planların yapılması ve gerçekleştirilmesi ölçütleri temel alınarak rapor hazırlanmasının sağlanması olarak belirlenmiştir (Bıçaklı, 2009, s. 31).

5302 sayılı Kanun incelendiğinde bu kanunda İl Özel İdaresi'nin teşkilat olarak genel sekreterlik, hukuk işleri gibi birimleri belirtilerek bunun yanına Tarım Teşkilatı'nın da eklendiği belirlenmiştir. İl Özel İdareleri Kanunu içerisinde bulunan yükümlülüğe göre tarım ve ilişkili birimlerin oluşturulmaya çalışıldığı, bunun yanında İl Özel İdareleri bünyesinde yeni bir birim olan Tarımsal Hizmetler Müdürlüğü'nün kurulduğu tespit edilmiştir.

1.2.4. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

“Bu dönem içerisinde yürürlüğe girmiş diğer önemli kanun ise 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1982 Anayasası incelendiğinde bunun 127. Maddesine göre kanun sonucunda büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimlerinin oluşturulduğu görülmüştür. 1984 yılında çıkarılmış olan 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile İzmir, İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri kurulmuştur. 2000 yılına kadar sisteme dâhil edilmiş olan Büyükşehir Belediyesi sayısının on altıya çıktığı belirlenmiştir. 3030 sayılı Kanun içerisinde Büyükşehir Belediyesi'nin görevleri şu şekilde sıralanmıştır. Bunlar;” □ Park, alt yapı ve bahçelerin düzenlenmesinin sağlanması, □ Zabıta faaliyetleri olarak belirlenmiştir.

Bu kanun içerisinde büyükşehir belediyesinin sınırları ile ilgili bir ölçüt konulmadığı, büyükşehir belediyesi kurulması için gerekli olan asgari şartların Kanun içerisinde yer almadığı görülmüştür (Özdemir ve Meşhur, 2011, s. 173).

“5216 sayılı Kanun ilk yapıldığında Büyükşehir tanımının şu şekilde yapıldığı belirlenmiştir. En az üç ilçe ya da ilk kademe belediyesini kapsayan, belediyeler arasında koordinasyonu oluşturan, kanunlarla verilmiş olan sorumluluk ve görevleri yerine getiren, yetkileri kullanan, mali ve idari özerkliğe sahip, karar organının seçmenler tarafından seçilerek oluşturulmuş olduğu kamu tüzel kişisi olarak büyükşehir belediyesi tanımlanmaktadır (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004, s. Madde 3).”

“5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu incelendiğinde bu kanunun dördüncü maddesi büyükşehir belediyesinin kurulması için uzaklık ve nüfus şartı getirmiştir. Buna göre Kanun içerisinde Belediye sınırları içerisinde ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyeleri ile fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak kanun ile büyükşehir belediyesine dönüştürülebildiği belirlenmiştir (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004, s. Madde 4).”

“Belediye sınırları içerisinde belediye sınırlarına on km mesafe içerisindeki yerleşim birimlerinin toplam nüfusu 750 bin ve üzerindeyse fiziki koşullar ve ekonomik durum göz önüne alınarak büyükşehir belediyesinin kurulduğu belirlenmiştir. Büyükşehir kurulurken nüfus tek başına yeterli görülmemektedir. Bunun yanında gelişmişlik durumunun da değerlendirilmesi gerekmektedir.”

“5216 sayılı Kanun incelendiğinde Büyükşehir belediyelerine klasik belediye görevleri yanında düzenli şehirleşme için bir takım görevler yüklemeyi amaçladığı görülmektedir. Büyükşehir Belediyeleri 1/5000-1/25000 arası ölçeklerde nazım imar planları yapabildiği ve bu imar planlarını nazım imar planları çerçevesinde denetleyip değiştirebildiği belirlenmiştir (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004, s. madde 7).”

1.3. 6360 SAYILI KANUN İLE TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİNDE DÖNÜŞÜM

1980’li yıllarda büyükşehirlerde farklı belediye örgütlenmesine gidildiği belirlenmiştir. Bu yeni modelin yaygınlaşmaya başladığı belirlenmiştir. 1982 Anayasası’nın 127. Maddesi incelendiğinde büyük yerleşim yerleri içerisinde özel yönetim şeklinin uygulanabileceği öngörülmüştür ve bu düzenlemeye bağlı olarak 1984 yılı içerisinde 3030 sayılı ilk Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun uygulamaya konulduğu görülmektedir. Bu yasa içerisinde zamanla değişiklikler yapılmış ve 2004 yılına kadar bu yasanın yürürlükte kaldığı belirlenmiştir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 2005 yılında şehirlerim yönetimi, yeni bir yasal alt yapıya ihtiyaç duyulması ve il yönetiminde yaşanan farklılaşmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

2012 yılında kentlerin yönetimi üzerine uygulanmış olan büyük şehir yönetim modeli incelendiğinde elde edilmiş olan tecrübe ve başarılar sonucunda büyük şehir

sayısının arttırılmasının hedeflendiği görülmektedir. 5216 sayılı Kanun incelendiğinde bu kanun içerisinde büyükşehir olma kıstaslarında değişikliğe gidilmesi sağlanarak nüfus kıstasının yeterli görüldüğü belirlenmiştir. 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun belediyeçilikle ilgili dinamik ve çağın gereklerine uygun bir yönetim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyükşehir Belediyesi ile ilgili olarak belirli dönemler içerisinde bir takım düzenlemelere gidildiği belirlenmiştir. Yapılmış olan bu düzenlemelerin sonuncusu ise 2012 yılında 6360 sayılı Yasa ile gerçekleşmiştir. 6360 sayılı yasa ise bir takım yenilikleri yanında getirmektedir. 6360 sayılı yasa sonucunda büyükşehir belediyesine geçişin ana nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır (Çöpoğlu, 2017, s. 212);

- Planlama ve hizmet sunma noktaları içerisinde birlikteliğin sağlanması,
- Yerel yönetime (kademeli) olan ölçek ve ihtiyaç problemi,
- Şehirlerde kentlerin rekabet gücünün arttırılmasının sağlanması,
- Yerinden yönetim ilkesinin ortaya konulması,
- Yerel yönetimler içerisinde karmaşıklaşmış olan görevlerin sadeleştirilmesinin sağlanması,
- Yeni demokrasiye olumlu şekilde katkı sağlanması,
- Uzman personellerle ilgili istihdamın önünün açılması,
- Yerelde sunulmuş olan hizmet kalitesinin arttırılması olarak belirlenmiştir.

Yapılmış olan bu düzenlemenin getirdiği başlıca değişiklikler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar (6360 sayılı Yasa, 2018);

- Yürürlüğe girmiş olan bu kanun ile Büyükşehir sayısının önce 29'a Ordu'nun
- Büyükşehir olması ile birlikte ise bu sayı 30'a çıkmıştır,
- Tüm büyükşehirlerin il ölçekli bir kurumsal yapısı bulunmaktadır,
- Büyükşehirlerin içerisinde bulunan tüm il özel idarelerinin tüzel kişiliğine son verildiği belirlenmiştir,
- Büyükşehirler içerisinde bulunan bucak yönetimlerinin kaldırıldığı görülmektedir,

- Köylerin tüzel kişiliğine son verilerek mahalleye dönüştürüldüğü belirlenmiştir, -Bu 6360 sayılı yasanın mahalle olan kırsal yerleşim yerine uygulanması ile birlikte beş yıllık geçiş döneminin öngörüldüğü belirlenmiştir.

Büyükşehirler üzerine Türkiye’de yapılan reform incelendiğinde iki ana eksen içerisinde gelişim gösterdiği belirlenmiştir. Bu ana eksenler şu şekilde belirlenmiştir; Büyükşehir modelinin kademeli olarak kabul edilmesinin sağlanması, Büyükşehir Belediyesi olan yerler içerisinde kademeli olarak il sınırlarının genişletilmesi, yerel yönetimlerin sayısı ile kademenin azaltılmasının sağlanması olarak ortaya çıkmıştır (Oktay, 2016, s. 71).

6360 sayılı Yasa ile ilgili olarak birçok alanda değişiklik yapıldığı belirlenmiştir. Bu yasa ile birlikte büyükşehirlerin coğrafi sınırlarının genişlediği görülmektedir. Bunun sonucunda büyükşehirlerin görevleri şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Büyükşehir belediyelerinin tarım ve hayvancılığa destekleyici faaliyette bulunma,
- Yeni mahallelerin (eski köyler) geleneksel mimarisine uygun olarak projelerinin hazırlanarak, vatandaşlara sunulmasının sağlanması,
- İlçe ve mahalleleri birbirine bağlayan yolların yapımı, bakım ve onarımı olarak belirlenmiştir.

Büyükşehir belediyelerine tarım ve hayvancılığın desteklenmesi için yetki verildiği görülmektedir. Bunun sonucunda da Büyükşehir ve İlçe belediyelerinin tarım ve hayvancılığı desteklemek için her türlü hizmet ve faaliyette bulunduğu ifade edilmiştir (Oktay, 2016, s. 114).

1.4. TARIM VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİNİN İNSANLIK TARİHİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Tarım, ekoloji ve doğa kavramları uzun yıllar belediye kavramı ile birbirinden zıt kavramlar olarak değerlendirilmektedir. Kentleşme ile belediyenin eş değer tutulduğu ve diğer kavramlarla birlikte daha çok kırsal kesim içerisinde görüldüğü belirlenmiştir. Bu nedenle, belediyelerin görevleri tanımlandığında genel olarak belediyelere tarımsal

faaliyetlerin hiç sayılmadığı veya ikincil ya da üçüncül görev olarak yüklendiği görülmektedir.

Yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren belediyeler hayvancılık ve tarım gibi önceden kırsala ait görünen birçok faaliyeti desteklenmesinin görev edinildiği belirlenmiştir. Buradaki faaliyetlerin önemli bir bölümünün belediyelerin görev alanına dâhil olduğu görülmektedir. Günümüzde ise belediyeler bu alanlarla doğrudan ilişki içerisine girerek bu alanların desteklenmesine yönelik faaliyetlere yöneldikleri belirlenmiştir. Bu süreç içerisinde sürdürülebilir kent, ekolojik kent ve bahçe kent gibi kavramlar karşımıza çıkmaktadır. Tarım kavramı incelendiğinde genel olarak toprak ile ilgili faaliyetlerin akla geldiği belirlenmiştir. Tarım kavramı hayvancılığı da içine almaktadır.

Dünya nüfusunun MÖ 8000-7000 yıllarında artması ile birlikte nüfusun besleme zorunluluğunun ortaya çıkma sonucunda insanoğlunun tarımı öğrendiği iddia edilmektedir. Literatürde incelenen kaynakların bazıları tarımın daha önce keşfedildiğini savunmaktadır. Burada ürün fazlasının refah ortamı oluşturarak bu durumun nüfus artışı yarattığını belirtmiştir.

Nüfus artışı ile birlikte tarımın icadının olduğu görülmektedir. Bu şekilde insanlar toplum içerisinde bir arada yaşamaya başlamıştır. İklim özelliklerinden dolayı insanoğlu göçebe bir yaşam sürmektedir. Tarımın icadından sonra ise insanoğlu toprağa bağımlı hale gelerek, yerleşik yaşama geçmiştir. Tarım toplumu içerisinde en büyük devrim sabanın icadıdır. Toplumun gelişmesinde en büyük aktör sabanın keşfidir (Aydın, 2022). İnsanların yerleşik yaşama geçmesi ile birlikte, üretime dayalı bir yapı kurulması ve ihtiyaçtan fazla ürün üretilmesi sonucunda ticari faaliyetlerin de gelişmesine neden olmuştur. Tüccarlık, esnafılık ve demircilik gibi mesleklerin ortaya çıkmasına ticaret ön ayak olmuştur. Tarımın ortaya çıkması ile birlikte medeniyet ve sınıfların ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır (Gültekin, 2017).

1.4.1. Antik Medeniyetlerde Tarım ve Hayvancılık

İktisadi tarih içerisinde insanlık ile ilgili yapılmış olan çalışmalar içerisinde iki yaklaşımın görüldüğü belirlenmiştir. Burada birinci yaklaşımın toplumların gelişimi ile ilgili olarak iki devrimle açıklandığı görülmektedir. İlk devrim MÖ 8000 yıl içerisinde

tarım devrimi, 18. Yüzyıl içerisinde ise sanayi devrimi gerçekleşmektedir (Güran, 1997, s. 3). Bu yaklaşım içerisinde toplumların gelişimi iki devrim ile açıklanmaktadır. Buradaki ilk devrim tarımın keşfedilmesi ile başlayan süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu devrim içerisinde tarımsal yönden elverişli arazilerde ilk insanların doğal çevrelerinden daha fazla yararlanacakları tecrübe ve bilgiye ulaştıkları görülmektedir. İlk insanların yeni tecrübe ve bilgiye ulaşmaları ve onları yeni kaynak arayışına yönlendiren zorlayıcı nedenlerinden biri nüfus artışı olarak belirlenmiştir. İlk insanlar artan nüfus ile birlikte artan beslenme ihtiyacı ile arayışa girerek toprağı işlemeyi keşfetmişler bunun sonucunda da hayvanları evcilleştirmişlerdir (Heaton, 2005, s. 22).

1.4.2. Sümerler’de Tarım ve Hayvancılık

Sümerlerde MÖ 7200 yılı içerisinde kültürlenmiş tahılların yüzyıl sonra da yaygın olarak ekilmeye devam edildiğı belirlenmiştir. MÖ 4000 yılda hayvanların evcilleştirilmesinden başlanarak devletlerin oluşmaya başladığı döneme kadar arpanın büyük oranda ekiminin yapıldığı görülmektedir. MÖ 3000 yılı içerisinde toplumsal grupların yaşamında temel gıda olarak arpa belirlenmiştir. Bu dönem içerisinde arpa ekimi üzerine yoğunlaşmanın önemi; arpa bitkisinin hayvan yemi olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. MÖ 2900-1600 arası dönem içerisinde arpa kilit öneme sahip bir bitki olarak görülmektedir (Cohen, 2007, s. 421).

Sümerler ’de yerleşik tarımın özellikle bölgeye özgü olarak görülen emmer ve einkorn adı verilen iki tür dayanıklı buğday çeşidinin varlığı sebebiyle gelişmiştir. Burada üretilmiş olan tahılların ekmek yapımı için kullanılmak üzere un haline getirilmiştir (Cline, 2007, s. 2). Tarım ve sığır yetiştiriciliğinin ilk olarak Sümerlerde başladığı görülmektedir.

1.4.3. Antik Mısır’da Tarım ve Hayvancılık

Antik Mısır’da özellikle Nil Nehrine yakın olması nedeniyle Mısırlıların zengin bir beslenme yelpazesine sahip oldukları belirlenmiştir. Mısırlılarda yoğun olarak tarım yapılmaktadır. Antik Mısır’da üretilen tarım ürünleri ile ilgili olarak duvar resimleri ile yiyecek listelerinde bu görülmektedir. Mısırlılar tarımsal üretim olarak buğday ve arpa yetiştirmektedir. Mısırlılar buğday ve arpayı elleriyle toprağı saçırmakta ve kuşların

bunların yemesini önlemek için keçileri toprağın üzerinde yürütmektedir. Bunun sonucunda da tohumlar iyice toprağın içine girmesi sağlanmıştır (Civitello, 2019, s. 6). Mısırlıların toplamış oldukları buğdayı, arı kovanı şeklinde silo adı verilmiş olan tahıl ambarında ihtiyaç duyulana kadar sakladıkları belirlenmiştir (Çetinkaya, 2020, s. 111; Bober, 2014, s. 61).

Antik Mısır'da sığır üretiminin yaygın olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni ise Mısırlılar 'da kırmızı et tüketiminin yaygın olmasıdır. Toplumun her kesiminin sığır eti yiyemediği sığır etinin pahalı bir besin olduğu belirlenmiştir. Antik Mısır içerisinde bir ineğin fiyatı bir zanaatkârın yıllık geliri ya da küçük bir çiftçinin yıllık hasadına eşit olarak görülmektedir (Lewin, 2000, s. 44)

1.4.4. Antik Anadolu Coğrafyası İçerisinde Tarım ve Hayvancılık

Antik Çağ içerisinde Anadolu'ya gelindiğinde özellikle Anadolu topraklarının geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı belirlenmiştir. Burada görülen ilk devlet yapıları şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar; Hititler, Asurlular, Urartular, Frigyalılar ve Lidyalılar olarak belirlenmiştir.

1.4.4.1. Hititler

Hititler Çorum ili dolaylarında MÖ 2000-1800 arasında kurulmuş ve MÖ 1650 yılında gelişip büyüyen ilk Anadolu Medeniyeti olarak görülmektedir. Hititlerin Kızılırmak ile bağlantısı olmasına rağmen tarımsal üretimin genel olarak yağmurun getirdikleri ile sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Hititlerin kurulduğu bölgede bozkır iklimi hüküm sürmektedir. Bu nedenle verimli topraklar bulunmamaktadır. Hititler için toprak çok kıymetlidir. Hititler 'de yazılı kanunlar oluşturularak toprağı korumaya yönelik adımlar atılmışlardır (Bülbül, 2017, s. 269).

Hititler tarım alanı içerisinde coğrafyanın sınırlarını zorlayarak doğal yetiştirme alanı Ege ve Marmara olan zeytin bitkisini yetiştirmişlerdir. Hititler bu dönem içerisinde büyük ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ile arıcılık yaptıkları görülmektedir (Sevinç, 2008, s. 17).

1.4.4.2. Frigler

Hititlere göre Frigler hakkında bilginin daha sınırlı olduğu belirlenmiştir. Friglerinde tarımla çok içli dışlı olduğu yapılmış olan kazılardan görülmektedir. Frigler için tarımın önemi Tanrıça Kybele heykelinden anlaşılmaktadır. Frigler tarım ve tarım alanlarına oldukça önem vermekte, buna karşı gelenleri şiddetli şekilde cezalandırmışlardır. Frigler şarap üretiminde de meşhurdurlar. Bu nedenle Frigler yetiştirmiş oldukları üzümlerle dönemin ünlü şarap üreticileri arasında yer almıştır (Bülbül, 2017, s. 276-277).

1.4.4.3. Urartular

Urartular; Aras, Karasu ve Murat nehirlerinin geçmiş olduğu noktada kurulmuşlardır. Bu noktada verimli araziler bulunmaktadır. Urartular bu dönem içerisinde su testileri ile kanallar yoluyla suyun yönünü değiştirerek bölgede birçok yapay arazi oluşturdukları belirlenmiştir. Urartuların en önemli özelliği ise ekmeleri gereken ürünleri iyi bir şekilde tahlil etmeleri olarak görülmektedir. Geçim kaynağı olarak Urartular önemli bir geçim kaynağı olarak hayvancılığı da kullanmışlardır. Urartular tarafından at, deve, koyun ve keçi olmak üzere farklı hayvanlar kullanılmıştır. Bu dönem içerisinde atlar özellikle yolculuk ve askeri alanda tercih edilmiştir (Çifçi, 2018, s. 2124).

1.4.4.4. Asurlular

Yapılan incelemelerde Asurluların tarım etkinliklerine yönelik verilerin mevcut olduğu görülmektedir. Asurlular yeni fethettikleri bölgelerde özellikle iskân politikası uyguladıkları belirlenmiştir. Bunun sonucunda da nüfusun belli yerde toplanmaya çalışıldığı görülmektedir. Asurlular insanların zorunlu olarak tarımla uğraşması için Dicle nehri boyunca göç ettirmektedir. Asurlular döneminde eyalet başkentlerinin çevrelerine tarım köylerinin inşa edilmiştir (Wiggermann, 2000, s. 171). Bu küçük tarım köylerinin yanında devasa ölçekli tarlalar bulunmaktadır (Ökse, 2017, s. 170). Asurlularda özellikle tarıma yönelik uygulamaların çok geç başladığı, sistematik ve bilgiden yoksun olarak ortaya çıktığı belirlenmiştir.

1.4.4.5. Lidyalılar

Lidyalıların tarımla ilişkisi incelendiğinde Asurlulara benzer şekilde tarımın geri planda kaldığı belirlenmiştir. Lidyalılar tarımdan çok ticaretle uğraşmışlardır. Lidya

Devleti verimli toprakları üzerinde kurulmuştur. Lidya Devleti'nde incir ve zeytin ürünlerinin bolca bulunmaktaydı. Lidyalıların bunun yanında kaliteli şarapları bulunduğu görülmektedir (Sevin, 2007, s. 190).

1.4.5. Türk Toplumunda Tarımsal ve Hayvancılık Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi

Türk toplumu üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde Türklerin göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçmiş oldukları dönem içerisinde birçok değişim yaşandığı belirlenmiştir. Göçebe yaşam içerisinde tarımsal faaliyetler incelendiğinde bu dönem yem bitkisi üretmekten ileri gidilmediği, yerleşik yaşama geçildikten sonra tarımsal üretimde büyük aşamalar kaydedildiği belirlenmiştir.

1.4.5.1. Orta Asya Türk Devletlerinde Tarım ve Hayvancılığın Yeri

Geleneksel olarak Türkler incelendiğinde yüzyıllardır göçebe yaşantısı sürdürdükleri görülmektedir. Bunun nedeni olarak ise özellikle Orta Asya'da bulunan verimsiz topraklar, tarım imkânlarının kısıtlı olması olarak belirlenmiştir. Göçebe yaşantı içerisinde Türkler bu nedenle tarımsal üretimden çok hayvancılık yapmayı tercih etmişlerdir (Armutak, 2015, s. 26).

Orta Asya'da kurulmuş olan Türk devletleri incelendiğinde bunlar şu şekilde sıralanmaktadır;

- Büyük Hun Devleti,
- Göktürk Devleti,
- Uygur Devleti.

Orta Asya'daki arazilerin verimsiz olması nedeniyle tarımsal üretim çok kısıtlı şekilde gerçekleştirilmektedir. Buna örnek olarak Selenga ve Orhun ırmakları yakınında bulunan orak ve saban gibi tarım aletleri gösterilmektedir (Taşağıl vd., 2013, s. 8). Göktürkler'de yapılan tarımsal faaliyetler incelendiğinde topraklarının çok küçük

kısımında üretim yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde Göktürkler buğday, arpa ve atları içinde yulaf üretimi yaptıkları belirlenmiştir (Ahmetbeyoğlu, 2015, s. 319-320).

Tarımsal üretim yönünden Türkler incelendiğinde en radikal değişimin Uygurlarda başladığı belirlenmiştir. Uygurlar dönemi içerisinde zirai faaliyetler ciddi bir şekilde artmaktadır (Çandarlıoğlu, 2006, s. 3-4). Uygurlar döneminde dinen et yemek yasak olduğu için hayvancılığa yönelmemişlerdir (Taşağıl vd., 2013, s. 33). Yapılan arkeolojik kazılar içerisinde Uygurlar dönemine ilişkin olarak harman tokmakları, su kanalları ve değirmen taşları bulunmuştur (Gül, 2004, s. 178).

1.4.5.2. Anadolu Türk Devletlerinde Tarım ve Hayvancılığın Yeri

Türkler on ve on birinci yüzyıldan sonra yönlerini Anadolu'ya çevirmişlerdir. Bu yapılan göçün nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Anadolu'da yer alan verimli topraklar,
- Avrupa'ya uzanan ticaret yolları olarak görülmektedir (Kaya, 2014, s. 213).

Anadolu'da Türkleşme hareketi Birinci Beylikler Dönemi ile başlamıştır. Bu dönemde özellikle Türklerin İslamiyet'in etkisine girdiği bu dönemde toprak sadece hayvan ve ürün yetiştirmek için değil, asker yetiştirmek için araç olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

1.4.5.3. Anadolu Selçuklularında Tarım ve Hayvancılık

Kervansaraylar aracılığı ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin tarımsal faaliyete büyük katkı sağlandığı belirlenmiştir. Literatür içerisinde yapılan çalışmalar incelendiğinde Anadolu'da Anadolu Selçuklu Devleti döneminde doksan yedi adet kervansarayın bulunduğu belirlenmiştir (Koca, 1996, s. 468). Bu kervansarayları Selçukluların yapmasındaki en önemli amaç, ticaret yolları üzerinde olması nedeniyle ticaret akışının hızlandırılmasının istenilmesidir. Bunların sonucunda da tarım ve hayvancılık faaliyetleri etkilenmektedir (Köymen, 1992, s. 161). Bu dönem içerisinde tarım faaliyetlerinde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bahçe tarımı da oldukça gelişmiştir. Bu dönem seyyahların notları incelendiğinde armut, kayısı ve şeftali bolluğundan bahsedilmektedir (Koca, 1996, s. 471). Bu dönem içerisinde de hayvancılık da devam etmektedir. Hayvancılığın

yapılmasının nedeni et, süt, peynir, deri imalatı, ip üretimi için gerçekleştirilmektedir (Koca, 1996, s. 472).

1.4.5.4. Osmanlı Devleti'nde Tarım ve Hayvancılık

Literatürde Osmanlı Devleti üzerine yapılan incelemelerde ekonomisinin tarıma dayalı olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti içerisinde halkın %90'nın tarımsal faaliyetlerle uğraştığı belirlenmiştir. Osmanlı Devleti içerisinde tarımsal üretimin %90'nın tahıl üretimi oluşturmaktadır. Bunun yanında üretilen ürünler; kendir, pamuk, tütün, kenevir ve pirinç olarak görülmektedir (T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004, s. 6-8).

On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl içerisinde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde modernleşme çalışmalarının başladığı görülmektedir. Özellikle sarayın et ihtiyacının karşılanması için hayvancılık faaliyetlerinin önemli ölçüde geliştiği belirlenmiştir (Öztürk, 2019, s. 33).

Osmanlı Devleti içerisinde yapılan incelemede on yedinci yüzyılın ortasında mandıra ve çiftlik tipi hayvan üretiminin arttığı görülmektedir. Bu dönem Marmara ve Ege dolaylarında verimli çiftlikler ve mandıralar yapılmıştır (Bulan, 2019, s. 5-8). Osmanlı Devleti'nde sadece manda, inek, koyun gibi küçük ve büyükbaş hayvan çiftlikleri değil, bunun yanında at üretim çiftlikleri haralar ve gayri Müslimlerin yaşamış olduğu yerlerde domuz çiftlikleri bulunmaktaydı (Gölen vd., 2018, s. 121; Bulan, 2019, s. 9).

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TARIM VE HAYVANCILIK İLE KOOPERATİFÇİLİĞİN GELİŞİMİ, DÜNYA İLE TÜRK EKONOMİLERİNDE KOOPERATİFÇİLİĞİN YERİ VE ÖNEMİ

2.1. TÜRKİYE'DE TARIM VE HAYVANCILIK

Tarım ve hayvancılık ile ilgili olarak sektör ve toplumlar arasında bir köprü kurulduğu belirlenmiştir. Bu sebeple tarım ve hayvancılık alanı içerisinde daimi kapasite geliştirilerek büyütülmesine ihtiyaç vardır. İnsan yaşamı içerisinde tarım ve hayvancılığın kritik bir önemi bulunmaktadır. Bu nedenle tarım ve hayvancılık alanında insan hayatı içerisinde kritik önemi olmasından dolayı politik ve ekonomik müdahale ihtiyacının bulunduğu belirlenmiştir. Tarım ve hayvancılık konusu ekonomi kavramı temelinde incelendiğinde sosyo-ekonomik kalkınmanın temeli olduğu görülmektedir. Küresel düzeyde gelişmişlik seviyesi; bir ülkedeki tarımsal işgücünden endüstriyel iş gücüne geçiş düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Tarım ve hayvancılık üzerine uygulanan politikalar incelendiğinde burada öncelikle tarım ve hayvancılık dışı sektörlerin tarım ve hayvancılıkla ilgili bağlantılarının düzenlenmesi gerektiği, buradaki karar ve uygulamaların tarım ve hayvancılık üzerine uygulanan politikaları kapsadığı görülmektedir. Tarım sektöründe üretimin artması için yapılması gerekenler şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

- Birim alan içerisinde verimin artmasını sağlayacak gübre ve zirai ilaç kullanımının sağlanması,
- Üretim alanlarının genişlemesinin sağlanması,
- Vahşi sulama yerine doğru yöntemle arazilerin sulama işleminin gerçekleşmesi,
- Tarımsal üretimde modern tarımsal aletlerin kullanılmasının sağlanması olarak belirlenmiştir.

- Tarımı özellikle tarımsal ürünlerin sanayi için hammadde sağlaması da önemli duruma getirmektedir. Bu durumda da özellikle ülke ekonomisine döviz tasarrufu sağlandığı belirlenmiştir.

Tarım politikalarında 2000 yılı sonrasında birçok reformun meydana getirildiği ve bu reformların farklı bir boyuta ulaştığı görülmektedir. Bu politikalar içerisinde özellikle alan yönelik destekleme ile doğrudan gelir desteğinin etkili olduğu bu durumda devlet desteğinin azaldığı belirlenmiştir. Tarım sektörü içerisindeki mevzuat değişikliklerinin 2000-2005 yılları arasında gerçekleştiği görülmektedir. Tarımda toparlanmanın 2013 yılından sonra yaşandığı belirlenmiştir. Ekonomik dengeyi korumak tarım ve hayvancılık sektörünün amacı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk tarım ve hayvancılığında yaşanan en önemli sorunlar; üreticilerin örgütlenmesi ve eğitim düzey düşüklüğü olarak görülmektedir. Bu sorunlara çözüm bulunmadığı sürece Türkiye’de tarım ve hayvancılığın istenilen noktaya gelmesi mümkün değildir.

2.2. KOOPERATİF KAVRAMI VE TÜRLERİ

Alan yazın içerisinde yapılan tanımlar incelendiğinde kooperatiflerin hem sosyal hem de ekonomik kuruluşlar olarak karşımıza çıktığı belirlenmiştir. Kooperatifler içerisinde yaratılmış olan ekonomik değer içerisinde kooperatife üye olan kişiler pay almaktadır. Bu nedenle kooperatifler ekonomik kuruluşlar olarak görülmektedir. Kooperatifler bunun yanında sosyal kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin gelirlerinin eşit olarak dağıtılmasını sağlayan kooperatif üyelerinin ekonomilerini reel olarak güçlendiren ve ortaklık eşitliğine dayanan yönetim anlayışı içerisinde demokrasiye katkıda bulunması ise kooperatiflerin sosyal kuruluşlar olması özelliğini açıklamaktadır (Özmen, 2012, s. 23).

Kooperatifler gönüllü olarak oluşturulmuş olan birlikler olarak tanımlanmaktadır. Kooperatifler ihtiyaçların iş birliği ve karşılıklı yardım çerçevesinde hizmet vermektedirler. Bu nedenle kooperatiflerin tanımını yapmak kolay görülmemektedir (Hazar, 1996, s. 10). Kooperatiflerin günümüzde birçok türü bulunmaktadır. Bunların hepsini kapsayan genel bir tanıma ulaşmak mümkün görülmemektedir.

Kooperatif kelimesi incelendiğinde bunun etimolojik olarak kökeninin Latince 'ye dayandığı belirlenmiştir. Kooperatif kelimesinin dünya dillerine yayılması ise Fransızca ile gerçekleşmektedir. Latince “co” ön eki beraberlik ve birlik anlamına gelmektedir. Buradaki operatio kelimesi çalışmak anlamına gelmektedir. Bu iki ifadenin birleşmesi ile birlikte cooperatio ya da Fransızca’ da bulunan ifade cooperer birlikte çalışmak anlamının ortaya çıktığı görülmektedir. 1327 yılında ilk defa Cooperer kelimesinin Fransızcada kullanıldığı düşünülmektedir (Omağ, 1975, s. 48-49).

Uluslararası Kooperatifler Birliği’nin yapmış olduğu tanıma göre kooperatif ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların ortaklaşa sahip olunan ve demokratik ilkeler doğrultusunda idare edilen bir işletme yolu ile karşılanmak üzere gönüllük esasına dayalı olarak toplanmış olan insanların meydana getirdiği bağımsız bir örgüt olarak adlandırılmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Kooperatiflerin net olarak amacı ortaklarının menfaatlerini korumak olarak görülmektedir. Kooperatifler kar amacı gütmemektedirler. Kooperatiflerle ilişkin olarak belirlenmiş olan yedi ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler şu şekilde belirtilmiştir.

- Gönüllülük ve açıklık ilkesi,
- Kooperatif ortaklarının demokratik olarak kontrol edilmesi ve etmeyi sağlaması,
- Kooperatif ortaklarının kooperatife ekonomik olarak katkı sağlaması,
- Kooperatiflerin içerisinde özerk bir yapı olması ve bağımsızlık,
- Kooperatifler içerisinde eğitim öğretim faaliyetleri ile birlikte bilgilendirme faaliyetlerinin sunulması,
- Kooperatiflerin diğer başka kooperatiflerle iş birliği yapması,
- Kooperatiflerin topluma karşı sorumlu olması olarak sıralanmaktadır (T.C.

Ticaret Bakanlığı, 2019).

Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü içerisinde kooperatifin iki farklı tanımının bulunduğu görülmektedir. Bu tanımlardan birincisi “ortakların ihtiyaçlarının uygun şartlar altında elde edilmesini sağlamak amacı ile kurulan birlik” olarak adlandırılmaktadır. İkincisi ise “üreticilerin aracıları ortadan çıkararak ürünlerin daha iyi şartlar altında pazarlamak için kurdukları ortaklık” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023).

Kooperatif kavramı var olan kolektif iş görme olgusunun şekil değiştirmiş hali olarak adlandırılmaktadır. Alan yazın içerisinde görülen birlikte iş görme olgusunun yeni bir kavram olmadığı belirlenmiştir. Bu kavramın ismi değişerek farklı iş kolları içerisinde farklı topluluk ve coğrafyalar içerisinde farklı şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir. Kooperatifçiliğin en yalın halinin yansıması olarak imece usulü ve salma olarak belirlenmiştir. İmece usulü; köy içerisinde bulunan işlerin gönüllü olarak veya zorunlu olarak yapılması olarak; salma ise belirli olan işlerin yapılması için para toplama usulü olarak tanımlanmaktadır.

İnsanların toplu yaşamaya başladığı günden bugüne kadar beraber iş görme arzusunun var olduğu belirlenmiştir. Bu durum özellikle karmaşık ve güç gerektiren işlerin kolay bir şekilde halledilmesini sağlamakta bunun sonucunda da toplumsal dayanışma olgusunu güçlendirdiği görülmektedir. Bunun neticesinde de kooperatifçilik kavramının kökeni oluşmuştur.

Kooperatifçilik kavramının geçmişinin çok eskiye dayandığı belirlenmiştir. Fakat o zamanki kooperatif kavramı şimdi değişime uğramıştır. Küresel dünya içerisinde liberal ekonomik modellerle birlikte birçok değişimin olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda da ticari alan içerisinde para kazanmaya istekli birçok kurum ve kişinin ortaya çıktığı, işletmelerin birleşerek büyümesi sonucunda da piyasada bir tekelleşme gerçekleşmiştir. Bu yaşanan tekelleşme sonucunda piyasa küçük üreticilerin etkisizleştiği, iş yapamaz hale geldiği belirlenmiştir. Bunun yanında pazara ulaşma noktasında aracı sayısının artması işe birlikte küçük üreticilerin kar edemez duruma geldikleri görülmektedir. Bu durum sonucunda da kooperatifleşme kavramı yeni ve farklı bir anlamda gündeme gelmiştir.

İngiltere’de modern kooperatifçiliğin ilk olarak doğduğu görülmektedir. İngiltere’de Sanayi Devrimi’nin getirmiş olduğu kötü yaşam koşulları sonucunda bir takım yeni hareketlere girişmelerine neden olmuştur. Bu yeni girişimlerden biri de modern kooperatifçilik kavramı olarak belirlenmiştir. İngiltere’deki kooperatifçilik tüketim üzerine odaklanmışken, Fransa ve Almanya’daki kooperatifçiliğin ise üretim üzerine odaklandığı görülmektedir.

Kooperatifçilik kavramının farklı türleri bulunmaktadır. Kooperatiflerin sınıflandırması yapılırken birçok duruma göre ayrımın yapıldığı belirlenmiştir. Bunlar;

- Tarım Kooperatifleri,
- Tarım Dışı Kooperatifleri olarak belirlenmiştir.

Farklı bir sınıflandırmaya göre Kooperatiflerin türleri ise şu şekilde belirlenmiştir.

Bunlar;

- Yerel Kooperatifler,
- Bölgesel Kooperatifler,
- Ulusal Kooperatifler olarak belirlenmiştir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kooperatifler ikiye ayrılmaktadır.

Bunlar;

- Kentsel Kooperatif (Yapı Kooperatifleri, İşyeri Kooperatifleri) (Akbolat, 2012, s. 4).
- Kırsal Kooperatif (Sulama Kooperatifi, Pancar Ekicileri Kooperatifi vb.) (Akbolat, 2012, s. 4).

Faaliyetlerine göre kooperatifler beş gruba ayrılmaktadır. Bunlar;

- -Üretim Kooperatifleri: Üreticilerin sanayi ve tarım ürünü üretmek için bir araya gelmiş olduğu kooperatifler üretici kooperatifi olarak tanımlanmaktadır. Üretim Kooperatifleri hammadde temininden ürünlerin işlenmesi noktasına kadar geniş bir yelpazede bulunmaktadırlar. Üretici Kooperatiflerine örnek olarak Fındık Tarım ve Satış Kooperatifleri verilmektedir.

- Tüketim Kooperatifleri: Tüketim Kooperatifleri incelendiğinde bu kooperatiflerin ortaklarının tüketici konumunda olduğu görülmektedir. Daha ucuza hizmet ve mal temin etmek için bir araya gelen tüketicilerin kurdukları Kooperatifler Tüketim Kooperatifleridir. Türkiye'de giyim ve gıda gibi çeşitli alanlarda yaygın olarak Tüketim Kooperatifleri bulunmaktadır. Buna örnek olarak Tanzim Satış Mağazaları gösterilmektedir.

- Kredi Kooperatifleri: Kredi Kooperatifleri ortakların ekonomik olarak katkı sağladığı kooperatifler olarak tanımlanmaktadır. Kooperatif bünyesinde ortaklardan para toplanmaktadır. Bu toplanan paralar ihtiyacı olan ortağa kredi olarak verilmektedir. Buna örnek olarak 1581 sayılı Kanun dahilinde kurulmuş olan Tarım Kredi Kooperatifleri örnek olarak gösterilmektedir. Diğer bir örnek ise esnaf Kefalet ve Kredi Kooperatifleridir.

- Yapı ve İşyeri Kooperatifleri: Ortaklarının konut ve işyeri ihtiyaçlarını temin etmek için ortaya çıkmış olan kooperatif türü Yapı ve İşyeri Kooperatifi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de Yapı ve İşyeri Kooperatiflerinin 1990’lı yıllarda çok yoğun olduğu belirlenmiştir. Bu Kooperatifler ortakların ihtiyacının görülmesi ile birlikte dağılmaktadır.

- Diğer Kooperatifler: Diğer Kooperatifler ise bu bahsedilen Kooperatiflerin dışında Turizm ve Nakliye Kooperatifleri olarak görülmektedir (Akbolat, 2012, s. 14-15).

Dünyada ve Türkiye’de kooperatifler incelendiğinde; kooperatiflerin amacına yönelik olarak farklı alanlar içerisinde faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. Türkiye’de bir dönem ekonomi içerisinde konut faizlerinin yüksek olması sebebiyle yapı/konut kooperatiflerinin arttığı buna bağlı olarak da konut inşaatlarının arttığı görülmektedir. Bunun yanında kooperatifler incelendiğinde tarım kooperatifleri, hayvancılık kooperatifleri ile sulama kooperatiflerinin bulunduğu belirlenmiştir.

Türkiye’de kurulan Kooperatifler incelendiğinde bu Kooperatiflerin ilgili oldukları amaç açısından değerlendirme yapıldığında üç ayrı Bakanlığın denetimi altında oldukları tespit edilmiştir. Bu bakanlıklar şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı olarak belirlenmiştir. Bu Bakanlıklara bağlı olarak kooperatiflere ilişkin olarak üç yasal düzenlemenin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu yasal düzenlemeler şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

- 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri,

- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,

- 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun (T.C.

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017).

2.3. BATI AVRUPA’DA KOOPERATİFÇİLİK

Sanayi Devrimi’nden sonra Batı Avrupa içerisinde modern kooperatifçiliğin doğduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak özellikle kooperatifçilik alanlarında ülkeler üzerinde yapılan çalışmada bu açıdan büyük ilerlemeler yaşandığı belirlenmiştir. Kooperatifçiliğin temel olarak ilk defa sosyalist insanlar tarafından ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun sebebini anlayabilmek için öncelikle Sanayi Devrimi’nden sonraki dönemin incelenmesi gerekmektedir. On sekizinci yılsonu ve on dokuzuncu yüzyıl

başında kapitalizmin en acımasız şekilde yaşandığı dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemler içerisinde yaşayan düşünürler emek ve insan sömürsünün üstesinden kolektif örgütlenme ile gelineceğini düşünerek bu konu üzerine çalışmalar yapmışlardır. Kooperatifçilik alanında modern anlamda yapılan çalışmalar incelendiğinde ilk olarak görülen isim Robert Owen 'dır. 1771-1858 tarihleri arasında Owen İngiltere'de yaşayan bir sosyalist reformcu olarak kabul edilmektedir. Bu dönem içerisinde Owen Kooperatifçiliğin ilk denemelerini yapmıştır. Bu denemeler o dönem ortakların ikna edilmesi sağlanarak değirmenlerin satın alınması olarak görülmektedir. Bu dönem özellikle çalışan işçilerin gıda ürünlerini daha ucuza temin etmelerinin sağlanması için tasarruf mağazaları ve tüketim sandıklarının kurulması için çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir (Turan vd., 2012, s. 4).

Owen sosyalist düşünceyi benimseyen bir kişi olarak elde ettiği tüm birikimi yapmış olduğu sosyalist deneyler için harcamış fakat arzulamış olduğu sonuçlara ulaşamamıştır (Gordon, 2012, s. 10). Owen'in yapmış olduğu bu başarısız çalışmalara rağmen Kooperatifçiliğin babası olarak kabul edildiği tespit edilmiştir.

1844 yılında Eşitlikçi Öncüler Rochdale Topluluğu oluşumu tarafından kooperatifçiliğin belirlenmesindeki en büyük etki ortaya koyulmuştur. Eşitlikçi Öncüler Rochdale Topluluğu; Tüketim Kooperatifi'ni yirmi sekiz dokuma işçisi tarafından İngiltere' de kurmuştur. Farklı zanaatları temsil eden bir çalışmanın sonucu olarak Eşitlikçi Öncüler Rochdale Topluluğu belirlenmiştir (Anheier vd., 2010, s. 1326).

Owen ile aynı dönem içerisinde İngiltere'de kooperatifçilik denemeleri gerçekleştiren ikinci isim ise King olarak karşımıza çıkmaktadır. King'in yaptığı çalışmalar incelendiğinde tüketicilerin satın alma güçlerini arttırarak, emeklerin gerçek değerlerini bulmak için çalışıldığı belirlenmiştir. King bu dönem içerisinde işçilerde n temin etmiş olduğu paralar ile tüketim ve üretim kooperatifleri kurduğu görülmektedir. Kooperatiflerin elde etmiş olduğu karlar ile de arazi almaktan fabrika kurmaya kadar birçok düşünceyi yerine getirmiştir. Bu dönem içerisinde King 250'ye yakın tüketim mağazası kurmuş fakat bu mağazalarda istediği sonucu elde edememiştir (Kuter ve Kuter, 2015, s. 16).

Kooperatifçiliğin ilk adımları Fourier tarafından Fransa'da ilk olarak atılmış ve kullanılmaya başlanmıştır. Owen gibi Fourier'inde aynı sosyalist düşüncelere sahip olduğu

belirlenmiştir. Fourier'in yapmış olduğu çalışmalardaki etkin roller aşağıda sıralanmaktadır. Bunlar;

- İşçilerin geçim sıkıntıları ile ilgilenildiği,
- Üretim süreci içerisinde kontrolün gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Üretim kooperatifçiliği kavramı Fourier'in yapmış olduğu çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır (Tchami, 2007, s. 6). Kooperatifçilik konusunda Fransa'da yapılan çalışmalar incelendiğinde karşımıza çıkan ikinci isim ise Buchez olarak belirlenmiştir. Fourier'den farklı olarak Buchez'in yapmış olduğu çalışmalar incelendiğinde devletin üretim kooperatiflerine katkı yapmasının işleyişe karışmamasını öngören düşünceler ortaya attığı tespit edilmiştir. Fourier'in aksine Buchez uygulamak istediği düşünceleri uygulayarak harekete geçmiştir (Turan vd., 2012, s. 5). Kooperatifçilik üzerine yapılmış olan diğer bir çalışma ise kredi ve bankacılık alanındadır.

Kooperatifçilik konusunda Almanya'da yapılan araştırmalar incelendiğinde iki ismin karşımıza çıktığı belirlenmiştir. Bu isimler; Raiffeisen ile Delitzsch olarak görülmektedir. Bu araştırmacılar; ekonomik sorunlar karşısında halka sosyal yardımların uzun süre içerisinde bir fayda getirmeyeceği, bunun üstesinden ekonomik birlik ile gelineceği görülmektedir. Kredi kooperatifleri Delitzsch'in kurmuş olduğu sistem içerisinde değerlendirilmektedir. 1864 yılında Raiffeisen ise tasarruf ve kredi kooperatiflerini kurmuştur. Raiffeisen kırsal ve kentsel alanda yapmış olduğu projeler ile mevduat ve kredi sağlamıştır. Raiffeisen; kredi birliklerinin yönetim ilkelerini belirlemiş ve bu alanda öncü olarak kabul edilmiştir (Ortman ve King, 2007, s. 22; Prinz, 2002, s. 12; Aschhoff ve Henningsen, 1986, s. 21).

2.4. TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİĞİN GELİŞİMİ

Türkiye'de Kooperatifler incelendiğinde Cumhuriyet'ten önceki dönem içerisinde benzer kuruluşların bulunduğu belirlenmiştir. Bugünkü çağdaş kooperatifçiliğin temeli Anadolu Selçukluları Devleti içerisindeki Ahi Birlikleri tarafından atılmıştır. Ahi Birlikleri; dayanışma, yardım, kardeşlik ve fedakârlık gibi birtakım esasları benimsemiş kabul etmiştir (Bilgin ve Tanıyıcı, 2008, s.138).

“Ahilik Kurumu Ahi Evran tarafından kurulmuş ve Anadolu'da mesleki eğitimde kültürel yaşam ve sanat eserlerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. 18. Yüzyıla kadar bu

teşkilat ahilik adı ile varlık göstermiştir. Yirminci yüzyıl başlarında ise lonca ve gedik faaliyetlerini devam ettirmiş ve bu durumda esnaf teşkilatları toplumsal yaşamın ekonomik kalkınmasının tanziminde önemli bir rol üstlenmiştir” (Günay, 2003, s. 61).

“Ahilik; bireysel olarak kişilerin erdemli bir birey olmalarını hedeflemektedir. Bunun yanında toplumun en küçük parçası olan aileden millete, insanlık âlemine huzur ve barış içerisinde yaşayan bir toplum oluşturmayı amaçlayan insanlık müessesesi olarak tanımlanmaktadır” (Gök, 2021, s. 92).

“Türkiye’de kooperatifçilik hareketine benzer olan diğer bir işbirliği türü köylerde çok eskiden beri uygulanan imece usulü olarak karşımıza çıkmaktadır. İmece kelimesinin sözlük anlamı; kırsal toplum içerisinde köyün zorunlu ve isteğe bağlı olarak işlerin köylülerce eşit şartlarda emek birliği ile gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır ” (Yücel, 2020, s. 157).“Ortak çalışma ve işbirliğinin örneği olarak imece usulü görülmektedir. Buradaki işbirliğine örnek; köy içerisinde ortaklaşa süthaneler ve çamaşırhanelerin kullanılması, köyün hayvanlarının otlatılması için çoban tutulması, köye su getirilmesi, cami ve okul yapılması, köy içersine sulama tesislerinin kurulması gösterilebilmektedir. Bireyler tek başlarına yapamadıkları işler için bir araya gelerek sinerji oluşturmak ve bu sayede hedefledikleri amacı gerçekleştirmeyi istemişlerdir. İmecelerin kooperatiflere benzediği belirlenmiştir. Fakat imece işi bitmesi ile sona ermesinden ve süreklilik göstermemesi, teşkilat bünyesi içerisinde faaliyette bulunmamaları nedeniyle kooperatiflerden farkı bu şekilde ortaya koyulmuştur” (Bilgin ve Tanıyıcı, 2008, s. 39).

Türkiye’deki ilk kooperatif 1863 yılında Mithat Paşa tarafından kurulmuştur. Mithat Paşa bu dönem içerisinde çiftçilerin sorunlarını çözmek için oluşturmuş olduğu Memleket Sandıkları ile kooperatifçiliğin ilk çekirdeğini oluşturmuştur (Aktaş, 2007, s. 17). 1867 yılına Osmanlı Devletinin diğer bütün illeri içerisinde de Memleket Sandıkları kurulmuştur. Bu teşebbüsler çiftçiler arasında yardımlaşma esasına dayanmaktadır (Çataloğlu, 1971, s. 11). Bu uygulamalarda çalışma esasının imece usulüne dayandığı görülmektedir bu nedenle sandıkların ilk sermayesinin imece yöntemi ile sağlandığı belirlenmiştir. Memleket Sandıkları üyeler içerisindeki ilişkilerin bozulması, sandıktan alınan borçların ödenmemesi, sermayenin zamanla amacı dışında kullanılması ve yolsuzlukların baş göstermesi nedeniyle belirlenmiş olan hedefleri gerçekleştirememiştir.

Bu yaşanan olumsuzluklardan dolayı Aşar vergisi %1 oranında arttırılmıştır. Bu görülen artış Menafi Hissesi olarak adlandırılmıştır. Bu nedenle 1883 yılından itibaren Memleket Sandıkları Menafi Sandıkları olarak kullanılmaya başlamış bu sandıklar 1888 yılı içerisinde Ziraat Bankası'na dönüştürülmüş ve bugünkü oluşum gerçekleştirilmiştir (Şafak, 2019, s. 94).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Kooperatifçiliğin yasalar içerisinde yer aldığı bir örgütlenme şekli olarak kabul edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk kooperatif kurmanın ulusal bir gereksinim olduğunu ifade etmiştir. 4572 sayılı yasa ile 2000 yılında Tarım Satış Kooperatiflerinin mali ve özerk açıdan bağımsız kılınması istenilmiştir. 1980 sonrasında uygulanan özelleştirme ve devletin küçültülmesi çabalarının bu kanunun çıkmasında önemli bir etkisi bulunmaktadır. Türkiye'nin IMF-Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'ne girme çalışmaları Kooperatiflerin özerk bir yapı kazanmasını etkilemiştir (Kayıkçı ve Kayıkçı, 2007, s. 46-47). Yapılan kanun ile kooperatiflerde devlerin etkisi kaldırılarak bağımsız kooperatifçiliğin hedeflendiği belirlenmiştir.

2.5. DÜNYADA YAKIN DÖNEM KOOPERATİFÇİLİK UYGULAMALARI

Dünya uygulamaları içerisinde kooperatifçilik incelendiğinde burada karşımıza çıkan ülkeler ABD, İngiltere, Almanya, Çin, Fransa ve Japonya olarak görülmektedir. Bu ülkelerde uzun yıllar sonunda köklü bir kooperatifçilik geleneğinin oluştuğu belirlenmiştir. Bu ülkeler içerisinde yaşamın her alanında kooperatiflerle karşılaşıldığı görülmektedir. Kooperatifler kentlerde ya da kırsalda su, elektrik ve telefon gibi hizmetler sunmaktadırlar. Bu kooperatiflere örnek olarak; sağlık ve bakım kooperatifleri, eğitim kooperatifleri ve işçilerin kurmuş oldukları çok amaçlı kooperatifler gösterilmektedir.

“Dünyada Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu çalışmaya göre 800.000 kooperatifin bulunduğu belirlenmiştir. Bu kooperatiflerin 1.000.000'dan fazla ortağı bulunmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde yaklaşık olarak 250.000 civarında kooperatif ve 165 milyonu aşkın kooperatif ortağı bulunduğu belirlenmiştir. Bu kooperatifler aracılığı ile 5,4 milyon kişiye iş sağlandığı görülmektedir.” Kooperatiflerin faaliyet gösterdiği alanlar şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Tarım alanları (alış ve satış),
- Toptan ve perakende ticaret,

- Konut yapımı,
- Su, elektrik ve sağlık sektörleri,
- Bankacılık ve sigortacılık alanları olarak belirlenmiştir.

Yeni kooperatif kurumları da bilişim teknolojisi, bakım hizmetleri, el sanatları, turizm ve kültürel alan içerisinde gerçekleşmektedir.

Avrupa Toplulukları Komisyonu (2001)'nu içerisinde kooperatiflerin yüklenmiş olduğu sosyal ve ekonomik fonksiyonlar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

- Kooperatifler piyasa içerisindeki başarısızlığı düzelterek, etkin bir piyasa organizasyonunu destekleyebilmektedir.

- Kooperatifler sayesinde küçük sanayi işletmelerinin kendi özerkliklerini kaybetmeden güçlü ve büyük ekonomik yapı şeklinde birleşme olanağı sağlanmaktadır. Kooperatifler ile hizmet veya ürün arzının koordine edilerek, küçük işletmeler ya da bireylerin Pazar gücünün artırılması sağlanmaktadır.

- Kooperatifler sayesinde düşük sermayeli ortaklarında ekonomik kararlara katılımı sağlanmaktadır.

- Kooperatifler içerisinde ortakların/vatandaşların hizmet ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve düzenlenmesi sağlanmaktadır.

- Kooperatifler sayesinde hissedarlarla ilgili olarak değer değil, paydaşların yararı ön planda olduğu için gelecek daha fazla düşünülebilmektedir. Burada kooperatif ortaklarının hissedarlara göre daha az değişken olduğu belirlenmiştir.

- Kooperatifler içerisinde başka türlü sorumlu pozisyonuna gelemeyecek olan kişiler için yönetim deneyimi kazanma olanağı sunulmaktadır.

- Kooperatifler nüfusun büyük bölümlerinin ekonomik olarak entegrasyonunu sağlamaktadır.

- Kooperatifler yerel piyasalar içerisinde avantaj sağlamak ve orada bulunanlarla kurulan yakın temas sonucunda yerel ihtiyacın karşılanmasını sağlamaktadır. Bu şekilde kendi bölgesi veya ilgili sektörlerde ekonomik faaliyetin canlanması için çalışmaktadırlar.

- Kooperatifler istikrara katkıda bulunmaktadırlar.

- Kooperatifler demokratik olarak yönetilmesinden dolayı, ekonomik açıdan yönetime katılmaya olanak sağladığı için güven yaratmaktadır, sosyal sermaye

oluşturarak, muhafaza etmektedir. Bu şekilde bölgesel kalkınma stratejileri sonucunda sağlanan bütünleşme ile kooperatiflerin elverişli hale geldiği belirlenmiştir.

- Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

“ABD içerisinde kooperatifler incelendiğinde her üç kişiden birinin kooperatif üyesi olduğu belirlenmiştir. ABD içerisinde 65.000 adet kooperatif işletmesi bulunmaktadır. Burada bulunan kooperatiflerin 75 milyar dolar ücret ve 650 milyar dolar gelir ürettiği, 110 milyon Amerikalının kredi birliklerinin üyesi olduğu, 2 milyon çiftçinin Tarım Kooperatifleri üyesi olduğu belirlenmiştir. ABD’de Tarım Kooperatifleri ABD süt arzının %80’ni sağlamaktadır. İşçi Kooperatiflerine dönüşüm ülke genelinde risk altında 2,3 milyon yerel işletmeyi korumaktadır. 42 milyon Amerikalının elektriği elektrik kooperatiflerinden aldığı belirlenmiştir.”

- Almanya

“Almanya’da kooperatifler incelendiğinde her çiftçinin bir ya da birkaç kooperatifin ortağı olduğu belirlenmiştir. Zanaatkârların %60’ı, perakendeci tacirlerin %75’i, fırıncı ve kasapların %90’ı kooperatif ortağı olduğu görülmektedir. Almanya’da sadece geleneksel alanlarda değil bunun yanında hizmet sektörü içerisinde, bilgi işlem, medya, sağlık ve eğitim konularında kooperatiflerin birçok değişik alan içerisinde faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir. Örnek vermek gerekirse serbest çalışan mali müşavirlerin %65’ten fazlasının bir kooperatif ortağı olduğu görülmektedir. Bunun yanında bireysel işletmelerle alım ve satım işletmelerinin bir kooperatif tarafından gerçekleştirilmesi şeklindeki klasik uygulamanın giderek artan şekilde bilişim teknoloji muhasebesi, işletme danışmanlığı, muhasebe işleri, kalite güvencesi, laboratuvar işletmesi, eğitim gibi gelişmiş hizmetler veya çevre koruma, katı atık yönetimi ve geri dönüşüm gibi faaliyetlerinde tamamlandığı belirlenmiştir.”

- Çin

“Çin’de 20592 adet kooperatif işletmesi bulunmaktadır. Kooperatifler 3,4 milyon insana istihdam yaratmaktadır. Çin Tedarik ve Pazarlama Kooperatifleri Ulusal Federasyonu Çin Halk Cumhuriyeti içerisinde kamu sektöründen sonra gelen ikinci büyüklükteki iş hacmine sahip yıllık cirosunun da toplam 712,8 milyar dolar olduğu görülmektedir. “

- Hindistan-Yeni Zelanda

“Hindistan’da süt üreticilerinin kurmuş olduğu dünyanın en büyük süt ürünleri kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatfin adı Amul olarak belirlenmiştir. Bu kooperatifi Yeni Zelanda’da bulunan daha az ortaklı fakat iş hacmi çok yüksek olan süt ürünleri kooperatifi Fonterra takip etmektedir. “

- Japonya-Güney Kore

“Güney Kore ve Japonya’da tarımsal, tüketim, finansman ve sigortacılık kooperatiflerinin geliştiği belirlenmiştir. Son yıllarda özellikle sağlık ve sosyal kooperatifleri büyük gelişmeler göstermektedir.

Dünya ekonomisinin kooperatifler %15’ni kontrol etmektedir. Bu kooperatifler dünyada bulunan istihdamın %10’nu karşılamaktadırlar. 2030 yılında hedef bu oranları ikiye katlamak olarak belirlenmiştir. ILO, FAO ve Birleşmiş Milletler ile AB ve başka bölgesel örgütlerde kooperatif işletmelerinin gelecek istihdamında future of work önemli bir rol oynayacaklarını belirtmişlerdir. Gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler içerisinde de kooperatifçiliğe her zamankinden daha çok ilgi duyulmaktadır. Bu nedenle kooperatifler yarının işletmeleri olarak tanımlanmaktadır.”

3. BÖLÜM

2012 TARİHLİ VE 6360 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİ SONRASI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TARIMSAL VE HAYVANCILIK ROL VE FAALİYETLERİ İLE KOOPERATİFLERLE OLAN İLİŞKİSİ

Gıda ve tarım sistemleri, tüketici ve toplumsal hareket taleplerine, değişen ticaret anlaşmalarına ve gıda üretimi, işlenmesi ve dağıtımındaki değişikliklere (teknolojik, agroekolojik) yanıt verdiği için sürekli bir değişim içindedir (Andrée vd., 2019). Gıda sistemlerinin kırılganlığı, çevresel değişim, kentleşme (Seto ve Ramankutty, 2016) ve COVID-19 salgını (Clapp ve Moseley, 2020) nedeniyle giderek daha belirgin hale gelmiştir. Bunlar gıda tedarik zincirinde aksamalara neden olmuştur (Fernandes, 2020). Yanıt olarak bilim adamları, "devlet kaynaklarını seferber etme yetkisi yalnızca devletin olduğundan", büyük şirketlerden veya toprak sahiplerinden gelen varlıkları kamulaştırıp yeniden dağıttığından ve uyumu zorunlu kıldığından, devletin gıda ve tarım sorunlarının ele alınmasında kilit bir rol oynadığını savunmaktadırlar (Borras vd., 2015, s. 612).

Kentleşme devam ettikçe, yerel (belediye ve bölgesel) hükümetler arasında artan bir şekilde kaynak ayırma ve gıda planlamasını yönetim çerçevelerine dahil etme eğilimlerinde görüldüğü gibi, belediyeler ve gıda tedarikiyle ilgili bölgesel bağlantıları, gıda sistemi yönetiminde çok daha büyük bir rol oynayacaktır (Blay-Palmer vd., 2018; Karetny, 2020). Yerel düzeylerde, kentsel yönetimler, çok düzeyli yönetim yenilikleri yoluyla küresel gıda krizlerine yönelik yer tabanlı çözümlerin oluşturulmasında kilit bir rol oynamaktadır (Sonnino, 2013).

Birden fazla alt sistem içeren karmaşık bir meta sistem olarak tarım, belirsizlik, hatalar, öğrenme ve uyum ile şekillenen dinamik süreçlerdeki birçok insan-çevre etkileşiminin bir ifadesidir (Folke, 2006). Örneğin, diğer sistemlerden (ör. ekolojik, sosyoekonomik ve yönetim) kaynaklanan çok sayıda sosyoekolojik süreç, su mevcudiyeti ve kalitesi, tozlaşma, toprak ve besin tutma ve kayıpları, haşere ve hastalık salgınları, işgücü mevcudiyeti, pazar geliştirme ve arazi kullanım mevzuatı gibi tarımı etkiler (Smith vd., 2012).

Tarımsal sistem birbiriyle bağlantılı ekolojik ve sosyoekonomik sistemleri içerir. Ekolojik sistemde çeşitlilik, biyolojik çeşitliliğin (ürün, yaban hayatı ve zararlılar) bileşimini ve bolluğunu, habitat ve ekosistem sağlığını içerir. Karmaşıklık, türler, habitatlar ve ekosistemler ile insan etkileri (hem tarımsal hem de peyzaj değişikliği) arasındaki etkileşimleri ifade eder. Ekolojik sistemlerdeki dinamikler, hem iç faktörlerden (istilacı türler, pestisit direnci) hem de dış faktörlerden (iklim değişikliği, orman yangınları ve sel) kaynaklanan zamansal değişikliklerden (kısa ve uzun vadeli, mevsimsel) kaynaklanır. Ölçek boyutu, ekosistemin coğrafi özelliklerini (boyut, sınırlar) ve diğer ekosistemlerden göreceli benzersizliğini kapsar (Chuenpagdee ve Jentoft, 2009).

Tarımın sosyoekonomik sisteminde çeşitlilik, tarımsal ve tarım dışı paydaşları ve bunların ilgili demografisini, ideolojilerini (normlar, değerler ve tutumlar), göreceli statü ve güç ilişkilerini ve araziye erişim ve mülkiyet modellerini içerir. Yönetilebilirlik, sosyal sistemin işleyişi üzerindeki farklı etkilere bağlı olarak etkilenebilir (olumlu veya olumsuz). Paydaşlar arasındaki etkileşimler karşılıklı bağımlılık, işbirliği ve çatışma derecesine bağlı olarak karmaşıklığı belirler. Sosyoekonomik sistemlerdeki dinamikler, paydaş bileşimindeki, etkileşimlerdeki ve bunlar arasındaki ilişkilerdeki değişimin işlevleridir. Sosyoekonomik sistemlerdeki ölçek, farklı aktörlerin ve aktör gruplarının büyüklüğünü, kapsamını ve hareketliliğini içerir. Bu, ekonomik operasyonların ve geçim kaynaklarının boyutunu ve ölçeğini ve bunların daha geniş sosyoekonomik sistemlere gömülü olmalarını içerir (Chuenpagdee ve Jentoft, 2009).

Tarımı yönetmek, hem karmaşıklık sorunuyla hem de iklim değişikliği, küresel ticaret ve gıda güvensizliği gibi “yeni” sorunların dâhil edilmesiyle karşı karşıya. Ulusdevlet artık tarım için tek yönetici kurum değildir (Skogstad, 2008), bunun yerine özel sektör ve sivil toplum aktörlerinin politikalara ve mevzuata şekil veren daha geniş katılımıyla bir yönetim değişikliği meydana gelmiştir (Jessop, 2002; Minnery, 2007). Bu nedenle, Kanada tarımsal yönetişimi, diğer ulus-devletlerde olduğu gibi, artık hedef belirleme, tarımsal karar alma ve hizmet sunumu için yönetim ağlarında özel sektörün (ör. çok uluslu tarımsal kimya üreticileri, özel danışmanlar, finansal kurumlar) ve kamu sektörünün (ör. Federal ve eyalet hükümetleri, çiftçilere mahsul ve gelir sigortası, çevresel çiftlik planlaması ve tarımsal işletme planlaması gibi programlar sunarak katılımı sürdürüyor. Bununla birlikte, yerel hükümet seviyeleri, tarımsal destek (ör. Ek

olarak, devlet hizmetlerinin (örneğin, tarımsal yayım, araştırma) tasfiyesi, özel danışmanların, yüklenicilerin ve endüstri birliklerinin bu boşluğu doldurmasıyla sonuçlanmıştır (Markey vd., 2008).

Yönetişimdeki bu değişim, yöneticilerin ve onların temsilcilerinin karşılıklı ilişkilerin, karşılıklı bağımlılıkların ve birden çok ölçekteki etkileşimlerin karmaşıklığıyla ilgilenmesini gerektirir. Bir kavram olarak ölçek, birden çok sistemin farklı kavramsal sınırlarda nasıl etkileşime girebileceğini göstermek için kullanılabilir. Örneğin, bir tarımsal arazideki çiftliklerin tümü, su, toprak ve ekosistem süreçleri ve bunların etkileşimleri gibi aynı anda çalışan farklı alt sistemlere sahiptir. Bu etkileşimler daha sonra bitişik tarımsal arazileri etkilemek için çiftlik mülkü sınırlarının ötesine geçtikçe daha büyük ölçeklerde etki eder ve işler. Zorluk, herhangi bir planlama müdahalesinin sistemin işleyişini değiştirerek birden çok bağlantıyı etkileyebilmesidir.

Yerel tarımsal yönetim, bölgesel, alt-ulusal, ulusal ve küresel düzeylerde meydana gelen yönetim süreçlerinden etkilenir. Tarımsal planlama, iç içe geçmiş mekansal sınırların ve arazi kullanım kalıplarının çeşitli etkileşimleri ve ölçekler arasında dinamik olarak akan süreçleri nasıl etkilediğini dikkate almalıdır (Meyer vd., 2008; Savary vd., 2012). Bu ölçeklerin etkileşim ve birbirini destekleme derecesi önemli bir yönetilebilirlik konusudur (Chuenpagdee ve Jentoft, 2009). Zamansal ölçekler ayrıca tarımsal planlama çabalarıyla da ilgilidir. Tarım arazileri, güçlü bir şekilde bağlantılı, bağlama bağlı, sosyoekolojik sistemler altında geliştirilen tarihsel arazi kullanım uygulamalarından doğar (Fischer vd., 2012). Tarım sektörlerine müdahale eden belediyeler için çiftçilik konularının ve sektörel hedeflerin yorumlanması, mevcut sistem dinamiklerinin büyüme mevsimleri, birkaç yıl, on yıllar veya yüzyıllar boyunca ortaya çıkan değişiklikler bağlamında incelenmesini gerektirir (Dale vd., 2013). Sistemler dinamiktir ve sabit durumda kalmazlar. Örneğin, yağıştaki değişiklikler, haşere ve hastalık salgınları, sıcaklık ve diğer doğal rahatsızlıklar, bir sistem içindeki malzeme ve enerji akışlarını (örneğin, pestisitlerin uygulanması, fazla suyun pompalanması) değiştirebilir.

Yönetişim modları da çeşitlidir ve tarımsal sistemde bir dizi politika ve yasama aracını (örneğin, kotalar, vergilendirme, arazi kullanımları ve izin verme) kullanan resmi ve gayri resmi kurumlarla hiyerarşik, işbirlikçi veya kendi kendini yöneten olarak

sunabilir (Jentoft, 2004). Kurumların dış kurumlar ve paydaşlarla nasıl etkileşime girdiği ve bunların örtüşme, farklılık gösterme, çatışma veya işbirliği yapma derecelerinde karmaşıklık mevcuttur. Güç ilişkileri, kurumların oluşumunda, kuralların ve normların (ve bunların uygulanmasının), sorunların ve çözümlerin belirlenmesinde ve kimin katılıp kimin dışlandığının belirlenmesinde kilit bir rol oynar (Chuenpagdee ve Jentoft, 2009). Dolayısıyla güç, yönetim sistemi dinamiklerinin itici gücüdür ve ya statükonun sürdürülmesine ya da değişimin başlatılmasına (artan ve radikal) neden olur (Holt Giménez ve Shattuck, 2011).

Yönetimdeki bu değişim, yöneticilerin ve onların temsilcilerinin karşılıklı ilişkilerin, karşılıklı bağımlılıkların ve birden çok ölçekteki etkileşimlerin karmaşıklığıyla ilgilenmesini gerektirir. Bir kavram olarak ölçek, birden çok sistemin farklı kavramsal sınırlarda nasıl etkileşime girebileceğini göstermek için kullanılabilir. Örneğin, bir tarımsal arazideki çiftliklerin tümü, su, toprak ve ekosistem süreçleri ve bunların etkileşimleri gibi aynı anda çalışan farklı alt sistemlere sahiptir. Bu etkileşimler daha sonra bitişik tarımsal arazileri etkilemek için çiftlik mülkü sınırlarının ötesine geçtikçe daha büyük ölçeklerde etki eder ve işler. Zorluk, herhangi bir planlama müdahalesinin sistemin işleyişini değiştirerek birden çok bağlantıyı etkileyebilmesidir.

Yerel tarımsal yönetim, bölgesel, alt-ulusal, ulusal ve küresel düzeylerde meydana gelen yönetim süreçlerinden etkilenir. Tarımsal planlama, iç içe geçmiş mekânsal sınırların ve arazi kullanım kalıplarının çeşitli etkileşimleri ve ölçekler arasında dinamik olarak akan süreçleri nasıl etkilediğini dikkate almalıdır (Meyer ve diğerleri, 2008; Savary ve diğerleri, 2012). Bu ölçeklerin etkileşim ve birbirini destekleme derecesi önemli bir yönetilebilirlik konusudur (Chuenpagdee ve Jentoft, 2009). Zamansal ölçekler ayrıca tarımsal planlama çabalarıyla da ilgilidir. Tarım arazileri, güçlü bir şekilde bağlantılı, bağlama bağlı, sosyoekolojik sistemler altında geliştirilen tarihsel arazi kullanım uygulamalarından doğar (Fischer ve diğerleri, 2012). Tarım sektörlerine müdahale eden belediyeler için çiftçilik konularının ve sektörel hedeflerin yorumlanması, mevcut sistem dinamiklerinin büyüme mevsimleri, birkaç yıl, on yıllar veya yüzyıllar boyunca ortaya çıkan değişiklikler bağlamında incelenmesini gerektirir (örneğin bkz. Dale ve diğerleri, 2013). Sistemler dinamiktir ve sabit durumda kalmazlar. Örneğin, yağıştaki değişiklikler, haşere ve hastalık salgınları, sıcaklık ve diğer doğal rahatsızlıklar,

bir sistem içindeki malzeme ve enerji akışlarını (örneğin, pestisitlerin uygulanması, fazla suyun pompalanması) değiştirebilir.

Yönetişim modları da çeşitlidir ve tarımsal sistemde bir dizi politika ve yasama aracını (örneğin, kotalar, vergilendirme, arazi kullanımları ve izin verme) kullanan resmi ve gayri resmi kurumlarla hiyerarşik, işbirlikçi veya kendi kendini yöneten olarak sunabilir. Kurumların dış kurumlar ve paydaşlarla nasıl etkileşime girdiği ve bunların örtüşme, farklılık gösterme, çatışma veya işbirliği yapma derecelerinde karmaşıklık mevcuttur. Güç ilişkileri, kurumların oluşumunda, kuralların ve normların (ve bunların uygulanmasının), sorunların ve çözümlerin belirlenmesinde ve kimin katılıp kimin dışlandığının belirlenmesinde kilit bir rol oynar. Dolayısıyla güç, yönetim sistemi dinamiklerinin itici gücüdür ve ya statükonun sürdürülmesine ya da değişimin başlatılmasına (artan ve radikal) neden olur.

Belediyeler, tarım arazilerinin korunmasına ilişkin düzenleyici sorumlulukları göz önüne alındığında, yere dayalı gıda sistemlerinde önemli bir rol oynamaya devam edecektir. Arazi kullanım mekanizmalarının ötesine geçme konusundaki ek güçleri, yaklaşan iklim değişikliği etkilerinin ve gıda sistemlerinden kaynaklanan eşitsiz güç ilişkilerinin ve sosyal eşitsizliklerin tanınması ve aynı zamanda tarım sistemlerinin daha dayanıklı ve adil gıda sistemlerine katkıda bulunma potansiyeli zamanında verilmektedir. Bu nedenle, tarımsal planlama uygulamasının hedefleri, çok seviyeli yönetimi, uzun vadeli planlamayı ve daha geniş bir gıda sistemi paydaşları kümesini dahil etmeyi içeren kapsamlı gıda sistemleri planlamasına doğru geçiş yapmalıdır.

Gelecekteki araştırmalar, bu çalışmadan kaynaklanan ek soruları ele almaya çalışabilir. Bir dizi soru, planlama süreçlerinde hangi tarımsal konuların ayrıcalıklı olduğunu, bu konuların tarım için belediye yönetişiminin sınırlarını nasıl şekillendirdiğini ve farklı tarımsal konu oluşumlarının alternatif tarımsal yönetim yapılandırmalarına nasıl yol açabileceğini inceleyebilir. Ayrıca, tarımsal gelecek için konu belirleme, vizyon ve hedefler ve müteakip müdahaleler/çözümler bir dizi kilit aktör tarafından belirlenir. Bu planlama süreçleri, tekil, değer açısından tarafsız, politik olmayan planlama belgeleri ve politikalarında ortaya çıkar. Tarımsal peyzajın çeşitliliği, paydaşları ve arazi kullanımları ile tarımın amacı ve biçimi konusundaki anlaşmazlık göz önüne alındığında, bu oldukça şaşırtıcıdır. Ayrıca, çeşitlilik sorununun ele alınması, çok düzeyli yönetim ve kapsamlı gıda sistemi planlamasının anahtarıdır. Homojen bir tarım anlayışını yeniden

üreten çoklu planlama süreçleri olduğunu gösteriyoruz. Bu araştırma, çağdaş tarımsal planlamanın sosyal, çevresel ve ekonomik eşitsizlikleri nasıl yeniden üretebileceğini veya ele alabileceğini incelemek için gerekli analizlere işaret ediyor. Ayrıca, bu eşitsizliklerin arazi yönetişimi ve çevresel ve sosyopolitik tehlikeler, gıda güvensizliği, iklim mültecileri ve devam eden kentleşme gibi yeni ve gelecekteki zorluklarla karşı karşıya kalan yerel yönetimin rolü üzerinde etkileri olacaktır.

2014 yılı sonrasında yapılanların incelenmesi Büyükşehir Belediyeleri'nin kırsal ile ilişkilerini anlamak için gerekmektedir. 2014 yılı öncesinde belirli bir ölçek dâhilinde büyük şehir belediyelerinin sınırları belirlenmektedir. Bu çerçevede özellikle il merkezinde şehrin dışında bulunan yerler içerisinde kırsal kesimlerde belirlenen ihtiyaçlar ve yönetimlerin İl Özel İdareleri tarafından karşılandığı belirlenmiştir. Özellikle bu dönem içinde il mülki sınırları içinde ve belediye sınırları dışında İl Özel İdareleri yerinden yönetim birimleri olarak adlandırılmaktadır.

6360 sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediyeleri'nin yetki ve görevlerinin çakıştırıldığı belirlenmiştir. Bu nedenle bu yasa ile Büyükşehir Belediyeleri'nin görev alanı İl Özel İdareleri'nin görev alanlarını kapsamaktadır. Bu sebeple Büyükşehir Belediyeleri'nin kurulduğu yerlerde İl Özel İdareleri'nin kaldırıldığı belirlenmiştir. İl Özel İdarelerinin görevleri açısından yapılan incelemede İl Özel İdareleri'nin özellikle kırsal alan içerisinde yerel belediye görevlerine sahip olduğu görülmektedir. İl özel idarelerinin bu bölgeler içerisinde yapmış olduğu davranışlar şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar; acil yardım ve kurtarma faaliyetleri, alt yapı, kanalizasyon, su, yol, park ve bahçe yapımı, çevre, turizm, sanat, kültür, yoksullara kredi verilmesi ve sosyal destekler olarak sıralanmaktadır.

Belediyeler ve İl Özel İdareleri'ni birbirinden ayırtıran en önemli nokta; coğrafi açıdan hizmet götürülmüş olan yerlerin kırsal kesim olması olarak görülmektedir. Büyükşehir Belediyeleri'nin bulunduğu yerler içerisinde İl Özel İdareleri'nin kaldırılması sonucu birtakım görevlerin burada Valiliklere bağlı olan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı (YİKOB) 'na devredildiği görülmektedir.

Valiliklere bağlı olan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı (YİKOB)'nın temel görevi; il içerisindeki yatırım ve hizmetlerin etkin olarak yapılmasını sağlamak ve

il içerisinde bulunan kamu kurumları arasında ve merkez ile taşra içerisinde bulunan kamu kurumları arasında koordinasyon faaliyetlerini yürütmek olarak belirlenmiştir.

Literatür içerisindeki çalışmalar incelendiğinde İl Özel İdareleri'nin görevlerinin büyük bir kısmı Büyükşehir Belediyeleri'ne devredilirken, çok küçük bir kısmının ise YİKOB' a devredildiği belirlenmiştir (Akman ve Kalender, 2018, s. 1032). Bu sebeple İl Özel İdareleri'nin yerini alma gibi bir eleştirinin çok haklı görülmediği söylenebilir.

Büyükşehir Belediyeleri incelendiğinde bunların sınırlarının İl Mülki sınırlarına genişletilmesi ve İl Özel İdareleri'nin kaldırılması noktasında en önemli problemin kırsal kesime İl Özel İdaresi tarafından yapılan yardımların Büyükşehir Belediyeleri tarafından nasıl yapılacağıdır. Büyükşehir Belediyeleri'nin bu sebeple teşkilatlanmaya gittikleri görülmektedir.

3.1. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TEŞKİLATLANMA ÇALIŞMALARI

2014 yılına kadar Büyükşehir Belediyelerinin uzak bir hizmet alanı olan kırsal kesime hizmet götürmesinin sağlanabilmesi için teşkilatlanma çalışmaları yaptıkları belirlenmiştir. Bu açıdan Büyükşehir Belediyeleri içerisinde teşkilat yapıları incelendiğinde kimi Büyükşehir Belediyeleri içerisinde daire başkanlığı ölçeğinde teşkilat yapısı oluşturulmuşken kimi belediyeler bünyesinde şube müdürlüğü faaliyetlerinin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tablo 1. 2014 Yılı Sonrasında Büyükşehir Belediyelerinde Kırsal Hizmetlerle İlgili Olarak Oluşturulmuş Olan Yeni Birimler

İlgili Büyükşehir Belediyesi	Birim Adı
Adana	Tarımsal Hizmetler Daire Başkanlığı
Ordu	Tarım ve Hayvancılık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
Sakarya	Tarımsal Hizmetler ve Muhtarlık İşleri Dairesi Başkanlığı
Aydın, Antalya, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, İzmir, Malatya, Konya, Tekirdağ, Muğla, Van	Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
Samsun	Tarımsal Hizmetler ve Muhtarlıklar Dairesi Başkanlığı
Mersin	Tarımsal ve Veteriner Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Gaziantep	Tarımsal Hizmetler ve Gıda Dairesi Başkanlığı
İstanbul	Muhtarlıklar ve Gıda Dairesi Başkanlığı
Ankara, Bursa, Balıkesir, Diyarbakır, Denizli, Şanlıurfa, Manisa	Kırsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
Kahramanmaraş	Mahalle ve Tarım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Kocaeli, Hatay, Trabzon ve Mardin Büyükşehir Belediyelerinde ise tarımsal hizmetlerin şube müdürlüğü şeklinde teşkilatlandığı belirlenmiştir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 79).

3.2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TARIM VE HAYVANCILIK ÜRETİCİLERİNE VERMİŞ OLDUĞU DESTEKLER

Tarım üreticilerine Büyükşehir Belediyeleri tarafından sağlanan destekler aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

-Adana Büyükşehir Belediyesi: Belediyenin özellikle kırsalda bulunan üreticilere kiraz, gübre, çilek, organik üzüm, lavanta, elma, hayvanlar için ise ilaç ve aşı desteğinde bulunarak kırsalda bulunan üreticileri koruyarak desteklediği belirlenmiştir.

-Antalya Büyükşehir Belediyesi: Belediye özellikle kırsalda bulunan üreticilere destek olmak için güneş enerji santrali ve kapalı sulama sistemi kurulmasına yardımcı olmuş, bölge içerisinde bulunan sulama birliklerinin sulama için kullanmış olduğu elektrik enerji giderlerinin burada üretilerek minimuma inmesi sağlamıştır.

-Bursa Büyükşehir Belediyesi: Bursa Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsalda üretim gerçekleştiren üreticilere arı kovani, yem tohumu, farklı buğday ve çörek otundan oluşan karşılık tohumlar, lavanta fidesi, ahududu, çilek, farklı malzeme, makine ve destekleri ile süt toplama merkezlerinin oluşturulması gibi alanlarda desteklerde bulunarak üreticilerin gelirlerinin artmasını sağlamaktadır.

-Denizli Büyükşehir Belediyesi: Denizli Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsal içerisinde üretim yapan üreticilere ceviz kurutma, ceviz soyma, mısır silaj makinesi ve tohum eşleme desteği sağlamaktadır.

-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi: Diyarbakır kırsalında üretim gerçekleştiren üreticiler için sulama imkânlarının iyileştirilmesinin sağlanması çerçevesinde üreticilere

destek sağlandığı gör÷lmektedir. Bu nedenle Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin kırsalda arıcılık, ipek böceği, tohum ve fidan dağıtımını gerçekleştirilerek coğrafi işaretili ürün verimliliği içerisinde artış sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulunduğu ve şehir içerisinde organik gıda pazarlarının kurulumunun sağlandığı belirlenmiştir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsalda üretim yapan üreticilere organik hububat, süt ve et üretimine destek olduğu, bunun yanında Antep fıstığı üreten üreticilerin ve bitkilerinin zararlılara karşı korunması için destek olunduğu görülmektedir. Kırsalda bulunan hayvancılıkla uğraşan üreticilere, süt sağım makinesi desteği, küçükbaş hayvan yetiştirenlere küçükbaş hayvan yem desteği, arıcılıkla uğraşan üreticilere arıcılık desteği gibi desteklerin verildiği belirlenmiştir. Bununla beraber kırsalda mercimek ve nohut yetiştirmek isteyen üreticilere tohum desteği sağlanarak, bölgede sulama geliştirme projeleri yapılmıştır. Hatay Büyükşehir Belediyesi: Hatay Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsal içerisinde üretim yapan üreticilere organik tarım ve meyvecilik ile ilgili faaliyetlere yönelik desteklemede bulunarak, çiftçilere gölet projeleri ve sulama ile yardımcı olmak için çalışmaktadır.

-Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsal içerisinde üretim yapan üreticilere ceviz ve zeytin fidanı vermektedir. Bunun yanında Maraş biberi üretiminin artması için üreticilere Maraş biber fidesi ile sulama borusu vererek, onların Maraş biberi üretmesini sağlamıştır. Belediye Kahramanmaraş'ta kestane üretimini teşvik etmek için kestane fidesi dağıtarak destek sağlamıştır.

-Kocaeli Büyükşehir Belediyesi: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsalda üretim yapan üreticilere yem bitkisi, tıbbi ve hoş kokulu bitki ile meyve fidanı dağıtmıştır. Kümes hayvan üretimi yapan üreticilere Kocaeli Büyükşehir Belediyesi farklı destekler sağlayarak, gezen tavuk dağıtımı yapmış bunun yanında çiftçilere gübre, ata tohumu, organik gübre ve ilaç gibi yardımlar yapılmıştır.

-Konya Büyükşehir Belediyesi: Konya Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsalda üretim yapan üreticilere organik patates tohumu desteği sağlayarak verimli şekilde üretim yapmalarını sağlamaktadır.

-Malatya Büyükşehir Belediyesi: Malatya Büyükşehir Belediyesi kırsalda üretim yapan üreticilere kayısı tesisleri, arı kovanı, tarım ekipmanları, soğuk hava deposu, mezbaha kurulması için destekler verilmiş, bunun yanında mantar üreticilerine yönelik olarak satış alanı açmak için faaliyetler ile manda göletleri yapılmıştır.

Mardin Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan üreticilerle çilek bahçesi, Derik zeytini ve üzüm yetiştiriciliği, ipek böceği, arılı kovan ve sulama kanalı yapımı gibi projelerde destek sağlanmaktadır.

-Mersin Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan üreticilere atık kıyma ve üzüm sıkma makinesi, badem soyma, zeytin boylama ile süt soğutma tankı dağıtımı yapılmıştır. Burada modern ölçülerde hayvan pazarı ve mezbaha açılmış ve üreticilerin bundan faydalanmaları sağlanmıştır.

-Muğla Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan üreticilere zeytin, narenciye, süs bitkileri üretimine yönelik destekler sağlanarak, çiftçiler için su analiz laboratuvarı, kurutma tesisi ve tohum merkezinin kurulduğu görülmektedir.

-Ordu Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan üreticilere Bafra koyunu, Pekin ördeği, mast kazı dağıtımı yapmış bunun yanında kümes hayvancılığı yapan çiftçilere kaz yumurtası ve kafes teli desteği sağlamıştır.

-Sakarya Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan çiftçiler için uygulama tarım merkezini oluşturmuş, buradaki üreticilere organik bitki ilaçları ile gübre desteği sağlamıştır. Sakarya Büyükşehir Belediyesi fındık üretimini destekleyerek, bölgedeki bal üreticilerine arı, kovan ve malzeme desteği sağlamış, bunun yanında ata tohumunu da sahip çıkarak 12 bin yıllık siyez buğday tohumu dağıtımını gerçekleştirmiştir. Bölgede sözleşmeli üretim yapan üreticilere domates fidesi dağıtılarak, yetiştirilen ürünlerin ihtiyaç sahiplerine dağıtıldığı görülmektedir.

-Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan çiftçilerin arıcılık ve ipek böcekçiliği projelerine destekte bulunmuştur.

-Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan üzüm üreticilerine destekte bulunarak, mera iyileştirme projelerini hayata geçirmiştir. Bu dönem gebe manda dağıtımı, damızlık merinos koçu, arı üreticilerine teşvikler, katı gübre dağıtımı, yemlik tohum desteği gibi çeşitli yardımlarda bulunulmuştur. Üreticilere süt soğutma tankları hibe edilerek, kapalı su sistemlerinin kurulması sağlanmıştır.

-Trabzon Büyükşehir Belediyesi: Burada baraj koruma alanı organik tarımı desteklemek için oluşturulmuştur. Trabzon Büyükşehir Belediyesi çiftçilerin toprak analizlerini ücretsiz olarak gerçekleştirerek, çiftçilere eğitim vererek ücretsiz organik tarım sertifikası vermektedir.

Van Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan çiftçiler için sulama kanalları yapılmış, sarımsak, mercimek ve nohut tohumu dağıtılmış, yem bitkisi üretimini arttırmak için çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Özellikle yaylalar ve meralarda hayvan içme suyu noktaları oluşturularak su olukları yapılmış ve çiftçilere boru dağıtımı gerçekleştirilmiştir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 100-103).

Yukarıda verilen Büyükşehir Belediyeleri incelendiğinde burada tarım üreticilerine verilen desteklerin normal desteklerin çok küçük bir bölümünü oluşturduğu belirlenmiştir. Buradaki Büyükşehir Belediyeleri'nin ortak noktası incelendiğinde her birinin senenin belirli döneminde kırsalda bulunan tarımsal üreticilere tohum desteği sağladığı görülmektedir. Bununla beraber arıcılıkla uğraşan üreticilere arıcılık desteği ve tarım ekipmanı desteği gibi desteklerin Büyükşehir Belediyeleri tarafından verildiği belirlenmiştir.

3.3. ÇİFTÇİLERE VERİLEN EĞİTİM FAALİYETLERİ

Türkiye'de çiftçilere verilen tarımsal destekler sonrasında yaşanan en büyük sorun desteklerin gerçekleştirilmesinden sonra faaliyetlerin göz ardı edilmesinde yaşanmıştır. Örnek olarak çiftçilere tarım alet ve ekipmanı hibesi, kredi, tohum desteği gibi farklı destekler verilmiş fakat bu destekleri çiftçilerin nasıl kullanacağı, hangi yöntemlerin etkili olduğu konusunda bilgiler verilmemiştir. Bunun sonucunda da üreticiler kendilerine verilmiş olan destekleri geleneksel yöntemlerde kullanmışlar ve kısa vade içerisinde tekrar desteğe ihtiyaç duyacak konuma gelmişlerdir. Bu nedenle Büyükşehir Belediyelerinin birinci öncelikli görevi Büyükşehir Belediyeleri tarafından çiftçilere eğitim vermek olarak belirlenmiştir. Bu nedenle Büyükşehir Belediyelerinin öncelikli olarak Sertifika Programları oluşturarak uygulamaya koymuşlardır. Çiftçilere teorik eğitimlerin yanında seminer, panel ve farklı yayınlar ile ulaşılmaya çalışılmıştır.

Büyükşehir Belediyelerinin üreticilere yönelik olarak vermiş oldukları destekler şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

-Antalya Büyükşehir Belediyesi: Tarımsal üretim yapan üreticilere iyi tarım uygulamaları, organik tarım uygulamaları, su kaynakları ve toprak analizine yönelik eğitimler verilmiştir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi: 80 kırsal mahallede tarımsal üretim yapan 3000 üreticiye sertifikalı eğitim verilmiştir. Açılmış olan kurslar sonucunda

428 kişiye Tıbbi Aromatik Bitki Yetiştiriciliği eğitimi, 500 kişiye Aromaterapi Eğitimi, 110 kişiye Arıcılık Eğitimi, 45 kişiye Süs Bitkileri Yetiştiriciliği Eğitimi, 23 kişiye Sabun Üretimi eğitimi verilmiştir.

-Bursa Büyükşehir Belediyesi: Tarımsal üretim yapan üreticilere arıcılık, küçükbaş hayvan hastalıkları, tarımsal alet kullanımı, organik tarım ve diğer birçok destekleme konusunda teorik ve pratik eğitimler verilmiştir.

-Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: Tarımsal üretim yapan üreticilere; Antep fıstığı budama eğitimi, arı yetiştiriciliği eğitimi ve çiftçilik üzerine genel bir eğitim verilmiştir. Bunun yanında Belediye Antalya'da gerçekleştirilen Tarım Fuarı'na çiftçileri inceleme gezisi için götürmüştür.

-Konya Büyükşehir Belediyesi: Tarımsal üretim yapan üreticilere ürettikleri koyunyününün değerlendirmesinin sağlanması için iplik boyama yöntemleri ve kilim dokuma kursları gibi kurslar düzenlemiştir.

-Manisa Büyükşehir Belediyesi: Bal üretimi yapan çiftçilere Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü işbirliği ile bal veriminin artışının sağlanması ve arıların koloniye kabulünün sağlanması için eğitimler verilmiştir. Bunun yanında Belediye zeytin üreticilerine budama ve hasat eğitimi, kiraz üretiminde de toprak analizi ve gübreleme konularında eğitimler vermiştir.

-Mardin Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda arı üretimi yapmak isteyen çiftçilere arı yetiştiriciliği eğitimi, ipek böcekçiliği ve organik tarım çerçevesinde eğitim vermişlerdir.

-Mersin Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda mantar üretimi yapmak isteyen çiftçilere kompost istiridye mantarı üretimi üzerine eğitim verilmesi sağlanmıştır.

-Ordu Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda koyun yetiştiren çiftçilerin koyunyününün değerlendirilmeleri için kilim dokuma kursu ve iplik boyama teknikleri kursu düzenlenerek, kadın üreticilere arıcılık ve arı sütü ile ilgili eğitimler sağlanmıştır.

-Sakarya Büyükşehir Belediyesi: Belediye bünyesinde Seracılık Mükemmelliyet Merkezi ve Uygulamalı Çiftçi Eğitim Merkezinin kurulması sağlanmış ve bu merkez içerisinde çiftçilere eğitim düzenlenmesi sağlanarak arıcılık eğitimi ve sertifikasının verilmesi sağlanmıştır. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan üreticiler için Kırsal Turizm Projesi ile bir fotoğraf arşivinin oluşumu sağlanmış, buradaki

görsellerin kırsalın tanıtımı için bir web sayfası yapılarak tanıtımı sağlanmış, bu proje kapsamında çiftçilere eğitim hizmeti verilmiştir.

-Van Büyükşehir Belediyesi: Kırsalda üretim yapan üreticiler için seracılık, ürün deseni, zararlılar ve hastalıkla mücadele konusu işe melengiç ağacını budama, fıstık aşılama ve ceviz aşılama konusunda eğitimlerin verilmesi sağlanmıştır.

Bu listede görüldenden Büyükşehir Belediyelerinin vermiş olduğu eğitimlerin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Büyükşehir Belediyeleri kırsalda bulunan tarımsal üreticilere eğitim vererek onların tarım ve hayvancılık konusunda bilinçlenmelerini sağlamaktadırlar (Türkiye Belediyeler Birliği 2021, s. 103-107).

3.4. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GERÇEKLEŞTİRMİŞ OLDUĞU İŞ BİRLİKLERİ

Günümüzde kamu yönetimi içerisinde yönetim ve işbirliği çalışmalarının arttığı belirlenmiştir. Bu işbirliklerinin örneğini Büyükşehir Belediyelerinde görmek mümkündür. 6360 sayılı yasa çıkmadan önce Belediyelerin kırsal ile temasının çok az olduğu görülmektedir fakat kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte belediyelerle birçok kurum işbirliği yaparak farklı planlamalar ve projeler gerçekleştirmiştir.

Büyükşehir Belediyeleri'nin işbirliği yaptığı kurumlar; kamu kurumları, kooperatifler ve sivil toplum kuruluşları olarak sıralanmaktadır. Büyükşehir Belediyelerinin kırsala yönelik olarak faaliyetlerinde sahip oldukları paydaşlar ve gerçekleştirmiş oldukları işbirlikleri ile ilgili olan örnekler aşağıda belirlenmiştir:

-Malatya Büyükşehir Belediyesi: Büyükşehir Belediyesi ilçe belediyeleri ile iş birliği yaparak, Malatya'nın Kuluncak ilçesine kayısı çekirdeği kırma ve eleme tesisi, soğuk hava deposu ve kayısı yıkama ve boylama tesisi kurma; Malatya'nın Arguvan ilçesine hububat selektör tesisi kurma; Arapgir, Arguvan ve Pötürge' ye de mezbaha kurulumu gerçekleştirilmiştir.

-Eskişehir Büyükşehir Belediyesi: Büyükşehir Belediyesi İlçe Belediyeleri ile işbirliği yaparak, Küçükbaş Hayvan Desteği ve Kullanılmayan Tarım Arazilerinin Tarıma Kazandırılması ile ilgili projeleri gerçekleştirmiştir.

-İzmir Büyükşehir Belediyesi: Büyükşehir Belediyesi; üniversiteler, ilçe belediyeleri ve kooperatifler gibi birçok kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak projeler gerçekleştirmişlerdir.

-Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi: Büyükşehir Belediyesi ilçe belediyeleri ile işbirliği yaparak, enerji kaynaklarının etkin kullanımı, mera alanlarının temizlenmesi ve ıslahı, kırsal turizm projeleri ve baklagillerin ekim alanlarının geliştirilmesi konusunda birçok çalışma gerçekleştirmişlerdir.

-Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi: Büyükşehir Belediyesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ile Kahramanmaraş'ın Geleneksel Ürünlerine Coğrafi İşaret Alımı konusunda işbirliği protokolü imzalayarak çalışmalar yapmışlardır.

-Muğla Büyükşehir Belediyesi: Büyükşehir Belediyesi Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ile Muğla için stratejik önemdeki ürünlerin kalite ve veriminin arttırılmasına yönelik programların oluşturulması sağlanmıştır. Tarımsal verimde artışın sağlanması, bitki ve su kaynaklarının sürdürülebilirliği, tarımsal üretimdeki gelişmelerin üreticilere aktarılması ve farklı sorunlara yönelik projelerin geliştirilmesi sağlanarak, bunlarla ilgili laboratuvar kurulumu gerçekleştirilmiştir.

Yapılan projeler incelendiğinde Büyükşehir Belediyelerinin önemli paydaşlarından biri olarak Bölge Kalkınma Ajansları görülmektedir. Büyükşehir Belediyeleri'nin Bölgesel Kalkınma ajansları ile gerçekleştirmiş oldukları projeler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Lice Organik Tarım projesi,

-Antalya Büyükşehir Belediyesi COVID-19 Tedbirleri Çerçevesinde Tarımda Mevsimlik İşçilere Destek Projesi,

-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Çermik Organik Tarım Projesi,

-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Hazro Kültür Merkezi Projesi,

-Mardin Büyükşehir Belediyesi Bir Dünya Üreten Kadın Projesi olarak belirlenmiştir.

Bunun yanında Büyükşehir Belediyeleri ilçelerde bulunan ziraat odaları ve borsalar ile veteriner ve meslek odaları ile işbirliği içerisinde. Bu işbirliği açısından Büyükşehir Belediyelerinin gerçekleştirmiş olduğu projeler aşağıda sıralanmaktadır. Bunlar;

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Ziraat Odaları ile gerçekleştirmiş olduğu projeler; bitki hastalıkları ile mücadele, iyi tarım uygulamaları ve ortak makine parkları şeklinde sıralanmaktadır.

-Muğla Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen Zeytin Dostu Derneği ve Ticaret Borsası işbirliği ile gerçekleştirilmiş Duyusal Analiz Laboratuvarı ve Sürekli Eğitim Merkezi örnek gösterilmektedir.

Bunların dışında Büyükşehir Belediyelerinin kooperatif ve birliklerle de işbirliği içerisinde olduğu görülmektedir. Bunlara örnekler aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

-Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ve kooperatiflerin işbirliği ile manda yetiştiriciliği, ipek böceği ve dut fidanı yetiştiriciliği gerçekleştirilmiştir.

-Manisa Büyükşehir Belediyesi ve kooperatifler işbirliği ile beş adet sulama tesisi projesi, kadın kooperatiflerini geliştirmek amacıyla pazarlama ile ürün yetiştirme ve işleme tesisleri kurulumu gerçekleştirilmiştir.

-Sakarya Büyükşehir Belediyesi Arıcılar Birliği ile doğrudan ortak projeler üretmektedirler (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 107-114).

3.5. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN TARIM VE HAYVANCILIĞA YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRMİŞ OLDUĞU PROJELERDEN ÖRNEKLER

Büyükşehir Belediyeleri'nin ülke içerisinde ve ülke dışındaki bağlantıları sonucunda mevcut gelişmeleri takip ettiği ve bünyesinde bulunan uzman personelin desteği ile bu gelişmeleri kendi ölçeğinde şekillendirdiği belirlenmiştir. Örnek vermek gerekirse İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kursları bünyesinde topraksız tarım ya da kuru tarım kurslarının verildiği görülmektedir. Son yıllarda Büyükşehir Belediyeleri tarafından gübre yapımında çevreci yöntemlerin kullanıldığı ve üretilen bu gübrelerin çiftçilere dağıtımının gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Aşağıda bazı Büyükşehir Belediyeleri'nin gerçekleştirmiş olduğu projelere örnekler verilmektedir.

-Mersin Büyükşehir Belediyesi (Haydi Gel Köyümüze Destek Verelim Projesi)

Mersin Büyükşehir Belediyesi; Mersin İl Tarım Müdürlüğü, Mersin Veteriner Hekimleri Odası ile Mersin İli Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği işbirliği ile çalışma gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışma ile kırsalda yaşayan düşük gelirli

bireylere istihdam yaratılması, hayvan ve yem desteği sağlanarak köyden kente göçün tersine çevrilmesi sağlanmıştır. Bu proje ile kırsalda küçükbaş hayvan sayısının artmasının sağlanması, damızlık hayvan sayısı fazla olan üreticilerin hayvanlarının değerinde satın alınması sağlanarak, diğer üreticilere dağıtılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan proje ile birlikte on altı üreticiye küçükbaş hayvan dağıtımı gerçekleştirilmiştir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 70). Yapılan bu projede atmış adet üreticiye 25 adet küçükbaş hayvan hibe edilmesi planlanarak bu proje için 11 milyon TL ayrılmıştır. Bu bölgede hayvan ırkı olarak bölgeye en uygun hayvan olan Kıl keçisi ve Güney Karaman koyunu seçilmiştir (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2020).

-Ordu Büyükşehir Belediyesi (Solucan Gübresi Üretimi)

Dünyada son yıllarda doğal yolla toprağın veriminin artırılması için organik tarıma yönelik çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir. Bu çerçevede gerçekleştirilen faaliyetlerden biri toprağın humus açısından zenginleşmesini sağlayan, toprağın sürekli olarak yer değiştirmesine olanak sağlayan solucan gübresi kullanımı olarak görölmektedir. 2021 yılı içerisinde Ordu Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olarak kurulmuş olan Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı tarafından toprağın iyileştirici özelliği ile su tutma kapasitesine sahip olan solucan gübresi üretimine ilişkin çalışmaların başladığı belirlenmiştir. Yapılmış olan bu projenin başlangıcında Ordu Büyükşehir

Belediyesi'nin 5 milyon solucandan 40 ton gübre elde etmeyi başardığı görölmektedir. Ordu Büyükşehir Belediyesi bu yapmış olduğu çalışmalar sonucunda en uygun solucan türü olarak Kaliforniya solucanının belirlendiği tespit edilmiştir. Burada elde edilmiş olan gübrenin fındık üretimine yönelik olarak kullanılmasının planlandığı görölmektedir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 74).

-Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (Tarımsal Alan İçerisinde Gerçekleşen Faaliyetler)

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi kırsalda yapmış olduğu projelerle diğer belediyelere örnek olan bir belediye olarak karşımıza çıkmaktadır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin gerçekleştirmiş olduğu büyük projelere örnekler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

-Ağaçlandırma Yoluyla Karbon Emisyon Miktarının Azaltılması Projesi (Bu proje Gaziantep ve çevresinde sera gazı salınımını azaltmak için çalışmaktadır) (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 131; Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2018).

-Hijyen Süt, Mutlu Kadın Projesi (Bu proje Merkezi Finans ve İhale Birimi ile Gaziantep Ziraat Odaları ile birlikte hayata geçirilmiştir. Bu projede kırsalda küçükbaş hayvan sağımında kadınların yaşamış oldukları sorunlar göz önüne alınarak geliştirilmiş ve incelenmiştir. Bu proje ile 200 kadın çiftçiye süt sağım makinesi hibe edilerek temiz ve hijyenik süt elde edildiği görülmektedir) (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 132). Su Depoları ve Su Havuzları Projesi (Türkiye’de görülen en önemli sorunlardan biri su sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle birçok belediyenin çalışma yaptığı belirlenmiştir. Gaziantep’te iklim olarak Akdeniz iklimi ve karasal iklim süregeldiği için suya ulaşılmasında ciddi sorunların yaşandığı görülmektedir. Burada özellikle mera hayvancılığının gerçekleştirilmesini isteyen çiftçiler için meralarda su kaynaklarının sondaj faaliyetleri ile çıkarılarak su depoları ile hayvanların içmesinin sağlanması için su havuzları oluşturulmuştur) (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 133; Atmaca, 2016).

-Bitki Zararlılarının Önlenmesi Projesi (Bitki zararlıları ile mücadelede doğal yöntemler kullanılarak kimyasal ilaçların uzun vade içerisinde toprağa ve suya karışması sonucunda başka bitki türlerine yararlı mikroorganizmalara ve insanlara zarar vermesinin önlenmesi için çalışılmaktadır. Gaziantep’te Antep fıstığının zararlıları ile mücadelede doğal yöntemlerin kullanılması için bölgede feromonların bulunduğu 12000 adet tuzağın kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun sonucunda da Antep fıstıklarında kurtçukların azaldığı ve ağaçlarda verimlilik artışı sağlandığı belirlenmiştir) (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 135; Hürriyet, 2016).

Konya Büyükşehir Belediyesinin Tarımsal Alanda Gerçekleştirdiği Faaliyetler

Konya tarım alanlarının arazilerinin geniş olması ve tarımsal üretim düzeyi nedeni ile önemli illerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 6360 sayılı Kanun sonrasında diğer pek çok Büyükşehir Belediyesi gibi Konya Büyükşehir Belediyesi’nin de bir dönüşüm yaşadığı belirlenmiştir. Bunun sonucunda da Konya Büyükşehir Belediyesi kırsal alanda büyük projeler gerçekleştirmiştir. Tarıma yönelik olarak Konya Büyükşehir Belediyesi’nin yapmış olduğu projeler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

-Konya Kırsalında Kalkınma İçin E-Desen Haritası (Bu proje 2018 yılında Mevlana Kalkınma Ajansı ve Selçuk Üniversitesi işbirliği ile yapılmıştır. Yapılmış olan bu proje içerisinde Konya’nın kırsal bölgelerinde bulunan 752 mahallenin tarihsel süreci, turizm noktaları, üretim alanları, tanınmış kişileri gibi çeşitli bilgilerinin dijital ortam

içerisine aktararak internet sitesi üzerinden erişime açıldığı görülmektedir) (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2018).

-Lavanta Projesi (Lavanta katma değeri olan bitki olarak görülmektedir. 2018 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından %100 hibe ile kıraç ve kurak yerlerde yetiştirilmek üzere lavanta dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde hem tarımsal üreticiler desteklenmiş hem de kıraç araziler değerlendirilmiştir. Bunun yanında bölgedeki arıcılık faaliyetleri de desteklenerek lavanta balı üretimi sağlanmıştır. Bunun yanında lavantanın bulunduğu yerde işlenmesinin sağlanabilmesi için Konya'nın Güneysınır ilçesinde bir distilasyon merkezinin kurulduğu görülmektedir) (Türkiye

Belediyeler Birliği, 2021, s. 144; Konya Büyükşehir Belediyesi, 2020; Güneysınır Belediyesi, 2021).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesinin Tarımsal Alanda Gerçekleştirdiği Faaliyetler

Tekirdağ özellikle Osmanlı Devletinden bugüne kadar Avrupa güzergâhı geçiş noktasında bulunmaktadır. Bu nedenle Osmanlı ordusunun Avrupa'ya hareketinde ordunun beslenme ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Tekirdağ içerisinde hayvancılık faaliyetlerinin teşvik edildiği belirlenmiştir. Zamanla önemini yitiren hayvancılığın eski cazibesini kazanması için Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nin projeler yaptığı görülmektedir. Bu projeler;

-Mandacılığı Geliştirme Projesi (Tekirdağ'ın fiziksel yapısına uygun olarak ekonomik getirisi süt ineklerinden fazla ve bakım masrafları az olan manda üretimini teşvik için Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi %70 hibe ile 875.000 TL bütçe ayırmıştır. Bunun sonucunda da 2015 yılında bölgedeki manda sayısı 640'ken bu sayının iki yıl içerisinde 1389'a çıktığı belirlenmiştir) (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 155).

-Arıcılığı Geliştirme ve Polinasyon Projesi (bu proje ile il genelinde arıcılık teşvik edilerek, bir katma değer yaratılması, kullanılmayan tarım arazilerinin değerlendirilebilmesi için bölgede endemik olan bitkilerin kullanılması ve meralar içerisindeki bitki varlığının arttırılması için çalışılmıştır.) (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021, s. 155; Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Üç Aylık Dergisi, 2020, s. 39).

3.6. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ İLE İL ÖZEL İDARELERİNİN OLANAKLARI AÇISINDAN BİR KARŞILAŞTIRMA

Yaptığımız çalışma içerisinde başka bir değerlendirilmesi gereken konu ise Büyükşehir Belediyeleri ile İl Özel İdarelerinin teknik ve mali özellikleri olarak görülmektedir. İl özel idareleri ile Büyükşehir Belediyelerinin mali yapıları üzerinde karşılaştırma yapıldığında Büyükşehir Belediyelerinin İl Özel İdarelerine göre iyi bir durumda olduğu belirlenmiştir.

Büyükşehir Belediyeleri ile İl Özel İdarelerinin nitelikli insan gücü incelendiğinde Büyükşehir Belediyelerinin nitelikli insan gücünün İl Özel İdarelerinin nitelikli insan gücünden yüksek olduğu belirlenmiştir.

Büyükşehir Belediyeleri ile İl Özel İdarelerinin taşınır taşınmaz malları karşılaştırıldığında Büyükşehir Belediyelerinin taşınır taşınmaz mallarının İl Özel İdarelerinininkinden fazla olduğu belirlenmiştir.

Bu belirlemelerden sonra yapılan çalışmalardan sonra Büyükşehir Belediyelerinin kırsal kesime yönelik faaliyetlerinin il özel idarelerine göre daha kolay ve etkili şekilde gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir. Bütçe olanakları ve yetişmiş insan kaynağı gibi unsurların Büyük şehir belediyelerini il özel idarelerinin önüne geçirmektedir. Bu nedenle Büyükşehir Belediyelerinin daha ön planda olduğu görülmektedir.

4. BÖLÜM

METODOLOJİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yapılan çalışmada 6360 sayılı Kanun sonrası Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Tarım ve Hayvancılık faaliyetlerindeki rolü incelenerek Kooperatiflerle yapılan işbirliklerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Yapılan çalışmada öncelikle 6360 sayılı Kanun sonrası Büyükşehir Belediyeleri'nin durumunun incelendiği, sonrasında da özellikle Büyükşehir Belediyeleri'nin Tarım ve Hayvancılık üzerine yapmış oldukları faaliyetlerin gözlemlendiği belirlenmiştir. Bu çalışma Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile sınırlı görülmektedir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin tarım ve hayvancılık üzerine yapmış olduğu çalışmalar ile kooperatiflerle gerçekleşen işbirlikleri incelenerek yorumlanmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Kooperatifler ile Belediyeler arasında sayısan işbirlikleri modellerinin yaşamam geçirilmesi noktasında en önemli faktörün toplumsal talep olarak karşımıza çıktığı belirlenmiştir. Toplum içerisinde müşterek bir ihtiyacın farkındalığı ve bu ihtiyaca yönelik olarak dayanışmacı bir çözümün üretilmesi için toplumsal bir talep bulunmazsa, yerel yönetimin ön ayak olacağı kooperatifleşme hamlelerinin sonuçsuz kalabileceği belirlenmiştir.

Türkiye'de kooperatifçilik mevzuatı ile belediye mevzuatı; belediyelerin kooperatiflere ortak olmasını gerektirmektedir. Kooperatifler ile belediyeler arasındaki ilişkinin dikey bir ilişkiye dönüşüm sağladığı görülmektedir. Bu nedenle kooperatiflerin özerkliğine ve bağımsızlığına zarar verilmektedir. Belediyelerin kooperatiflerle kurmuş oldukları ilişkiler içerisinde kooperatiflerin bağımsızlığı ve özerkliğine zarar vermeyecek bir işbirliği ve ilişkinin benimsenmesi gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada Erzurum

Büyükşehir Belediyesi'nin Tarım ve Hayvancılık ile ilgili ger ekle tirmi  olduğu çalışmalar ile Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin 6360 sayılı Kanun sonrasında kooperatiflerle yapmış oldukları işbirlikleri incelenerek sıralanıp, yorumlanmıştır.

5. BÖLÜM

6360 SAYILI KANUN SONRASI ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN TARIMSAL VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİNDEKİ ROLÜ

5.1. ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE 6360 SAYILI KANUN SONRASINDA TARIMSAL VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİ

Yapmış olduğumuz çalışmada 6360 sayılı Kanun sonrasında Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Tarımsal ve Hayvancılık faaliyetlerindeki rolü incelenerek yorumlanmıştır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerindeki destekler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Fide, fidan, organik sıvı, gübre vb. almak ve dağıtımını yapmak,
- Üreticilere bilinçlendirici eğitimler, farkındalık çalışmaları ve danışmanlık desteği verilmesi,
- Seracılık faaliyetleri desteği,
- Modern sulama tesislerinin yapılması,

-Akıllı, organik veya iyi tarım uygulamaları olarak belirlenmiştir. Bu maddeler 2020-2024 Kamuda Stratejik Yönetim içerisinde stratejik planlar olarak görülmektedir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde 2,3 milyon dekarlık orman, 16 milyon dekarlık çayır mera ve 4,8 milyon dekarlık tarım alanı bulunmaktadır. Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) içerisindeki arazi varlığının ise 292.000 hektar ve ÇKS içerisinde kayıtlı olan çiftçi sayısı ise 35.000 olarak tespit edilmiştir. Erzurum ili içerisinde bulunan hayvansal işletme sayısının 56.000; toplam tarımsal işletme sayısı ise 72.000 olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna bağlı olarak Erzurum ili içerisindeki tarımsal üretimin değeri 6,5 milyar TL olarak tespit edilmiştir. Erzurum hayvancılıkta Türkiye'de ikinci sırada yer almaktadır. Toplam büyükbaş hayvan varlığı 827.806; küçükbaş hayvan varlığı ise 781.694 olarak görülmektedir. Bu da göstermektedir ki Erzurum ilinin tarım ve hayvancılık konusunda büyük bir potansiyeli bulunmaktadır. Bu potansiyelin katma değer kazandırılması için Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından tarım ve

hayvancılık faaliyetleri ile ilgili olarak çalışmalar gerçekleştirilmektedir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).

5.1.1. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Gölet ve Canlı Hayvan Borsası Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi il sınırları içerisinde birçok göletin yapıldığı belirlenmiştir. Bitkisel ve hayvansal üretim içerisinde göletlerin önemi büyüktür. Erzurum Büyükşehir Belediyesi il geneli içerisinde tarım ve hayvancılığa katkı sağlayan birçok gölet inşaatı yapmıştır. Oltu ilçesi içerisinde atal Söğüt, nl Kaya, engelli, Bahçecik sulama göletleri Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu göletlerin kapasiteleri;

- Bahçecik: 1 milyon 450 bin metreküp,
- engelli: 1 milyon 300 bin metreküp,
- nl Kaya: 1 milyon 100 bin metreküp,
- atal Söğüt: 1 milyon 250 bin metreküp olarak belirlenmiştir.

Erzurum ili içerisinde gölet sayısının 500' aştığı belirlenmiştir. Bu rakam Türkiye rekoru olarak görülmektedir. Erzurum ili içerisinde %63'lk bir mera alanı bulunmaktadır. Bu göletler sayesinde Erzurum ilinin bitki deseninde değişiklik yapıldığı belirlenmiştir. Buna bağlı olarak Erzurum ili bitki ve hayvansal üretiminin yükseldiği görülmektedir. Sayısal veriler incelendiğinde Erzurum ilinde bu göletler sayesinde bitkisel üretimde %200 artış olduğu tespit edilmiştir. Bu göletler sayesinde Erzurum ili içerisinde yetiştirilmeye başlanılan katma değeri yüksek olan bitkiler şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar; -Yem bitkileri,

- Katma değeri yüksek endüstri bitkileri,
- şekerpancarı ve
- Ayeği olarak sıralanmaktadır (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Normalde Erzurum ilinde arazideki toplam veriler incelendiğinde bir büyükbaş hayvanın su kaynağına ulaşımının sağlanabilmesi için 5 ya da 8 km gidiş ve geliş yaparak enerji sarf ettiği görülmektedir. Gletlerin yapımı sonrasında var olan su kaynağını temin eden büyükbaş hayvan üreticilerinin hayvanlarının suya harcayacakları enerjinin et verimine yansdığı görülmektedir. Bu yapılan göletler sayesinde Erzurum Büyükşehir

Belediyesi sınırları içerisindeki köylerde büyükbaş hayvan yetiştiricilerinin su ihtiyacı karşılanmaktadır. Bu şekilde Erzurum ilindeki süt ve et veriminin arttığı belirlenmiştir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu göletlerden biri de Oltu ilçesinin Tuzla Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu göletin kapasitesi de 180 bin metreküp olarak görülmektedir. Bu göletten 3500 büyük ve küçükbaş hayvan faydalanmaktadır. Bunun yanında gölet 70 hektarlık alanın su ihtiyacını karşılamaktadır. Bu şekilde tarımsal hayata da katkısı olmaktadır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi il içerisinde 100 gölet yapımı gerçekleştirmiştir. Bunun sonucunda da 758.000 ton süt üretimi ile 10.000 tonluk kırmızı et üretimi Erzurum ilinde gerçekleşmiştir.

Erzurum ili içerisinde Erzurum Büyükşehir Belediyesi özellikle hayvancılığa yönelik olarak şehrin dört bir yanında göletler inşa etmiştir. Bunun yanında şehrin dört bir tarafında Canlı Hayvan Pazarları kurarak, hizmete açtıkları, son olarak da Orta Doğunun en büyük Canlı Hayvan Borsası'nı kurdukları belirlenmiştir.

Şekil 1. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin İnşa Ettiği Gölet (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Şekil 2. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin İnşa Ettiği Gölet (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Şekil 3. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Yaptığı Canlı Hayvan Borsası (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).

5.1.2. Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile Doğu Anadolu Bölge Kalkınma İdaresi (DAP) İşbirliğinde Tarım ve Hayvancılık Faaliyetlerinin Modernizasyonu Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile Doğu Anadolu Bölge Kalkınma İdaresi (DAP) işbirliği işe tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin modernizasyonu için çalışılmaktadır. Yapılan bu proje ile şehir içerisindeki hayvancılık için kaba yem ve ot üretimi gerçekleştirilecektir. Bu şekilde Erzurum içerisinde bulunan tarım arazilerinin tamamında üretim yapılması sağlanarak, sahip olunan potansiyel katma değere dönüştürülmüş olacaktır. Bunun sonucunda da Erzurum ili tarım ve hayvancılığa dayalı sanayi, kısa, orta ve uzun vadede Erzurum ekonomisinin lokomotifi haline gelmiş olacaktır (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Erzurum Büyükşehir Belediyesi ve DAP Bölge Kalkınma İdaresi İşbirliği ile 48 araçlık Tarım Makineleri ve Zirai Aletler Filosu kurulmuştur. Bunun içerisinde bulunan araçlar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır. Bunlar; -10 adet çift sıralı bağımsız silaj biçme makinesi,

-20 adet silaj taşıma römorku,

-6 adet 6 sıralı baltalı gübreli pnömatik ekim makinesi,

- 2 adet taş toplama makinesi,
- 1 adet taş kırma makinesi,
- 1 adet bir tonluk yaş pancar posası paketleme makinesi,
- 1 adet 50 kilogramlık silaj paketleme makinesi,
- 1 adet 10 tonluk sıvı gübre dağıtma tankeri,
- 1 adet 6 tonluk katı gübre dağıtma tankı,
- 1 adet patates hasat makinesi,
- 1 adet patates eleme boylama makinesi,
- 1 Adet rotavatör,
- 1 Adet traktör olarak belirlenmiştir.

5.1.3. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Balıkçılık Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi bunun yanında balıkçılığı geliştirmek için 1 milyon üzerinde yavru balığı gölet içerisine bırakmıştır. Bu şekilde balıkçılığında bölgede gelişimi Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanmıştır. Bunun yanında Erzurum Büyükşehir Belediyesi yavru alabalık üretim tesisi kurmuştur.

Şekil 4. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Yavru Alabalık Üretim Tesisi

Şekil 5 Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Yavru Alabalık Üretim Tesisi

5.1.4. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Çiftçilere Tarım ve Hayvancılık Konusunda Teknik Eğitim Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi bunun yanında çiftçilere tarım ve hayvancılık konusunda teknik eğitim vermektedir. Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki veterinerler hayvan hastalıkları ve tarımsal desteklemelerle ilgili olarak çiftçilere eğitimler vermektedir. Özellikle kırsalda bulunan mahallelerde tarımsal hizmetler açısından kalkınma için hayvan hastalıkları ile tarımsal desteklemeler hakkında toplantı yapmaktadırlar. Bu mahalle toplantıları çiftçilerden yoğun ilgi görmektedir. Bunun sayesinde çiftçilerin bilgi ve becerilerinin arttığı belirlenmiştir. Tarımsal hibe ve desteklerden çiftçilerin faydalanması için Erzurum Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulmuş olan proje destek ekibi tarım ve hayvancılık konularında çiftçilere rehberlik hizmeti sunmaktadır.

Şekil 6. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Çiftçilere Vermiş Olduğu Eğitim Hizmetleri

Şekil 7 Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Çiftçilere Vermiş Olduğu Eğitim Hizmetleri

5.1.5. Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile Erzurum İl Tarım ve Orman Müdürlüğü İşbirliği ile Erzurum ve Doğu Anadolu Bölgesi İçin Damızlık Arı Üretimi Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin tarım ve hayvancılık sektörüne yönelik geliştirmiş olduğu projelerden biri Erzurum İl Tarım ve Orman Müdürlüğü işbirliğinde imzalanan protokol sonucu Erzurum ve Doğu Anadolu Bölgesi için damızlık arı üretimi projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Damızlık arı üretimi projesi ile Erzurum iç ve dış Pazar içerisinde önemli bir kavşak noktası haline gelmiştir. Erzurum işi içerisinde arıcılığın gelişimi için eğitim çalışmaları sonrasında 1000 arıcıya lojistik destek sağlanmıştır. Damızlık arı üretimi projesi ile bölgede geniş bir üretim ağı oluşturulacak ve bu şekilde kaliteli damızlık ana arı kullanımı ile koloni başına verimin %30-40 Aralığında artması hedeflenmektedir. Bu şekilde arıcılıkla uğraşan çiftçi sayısının Erzurum ilinde Erzurum Büyükşehir Belediyesi sayesinde artması sağlanacaktır.

Şekil 8. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Damızlık Arı Üretimi Projesi

5.1.6. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Embriyo Transferi ile Elit Sürü Oluşturulma Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi kent içerisinde yaşama geçirmiş olduğu tarım yatırımları yanında Embriyo Transferi ile Elit Sürü Oluşturulma Projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şekilde de Erzurum'daki hayvancılığın gelişimi sağlanacaktır.

Şekil 9. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Embriyo Transferi ile Elit Sürü Oluşturulma Projesi

5.1.7. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Tortum İlçesinde Modüler Mezbaha ve Canlı Hayvan Pazarı Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından kent içerisinde hayvancılıkla ilgili yatırımların arttırılması için Tortum ilçesinde modüler mezbaha ve Canlı Hayvan Pazarı kurulumu yapılmıştır.

Şekil 10. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Modüler Mezbaha Projesi

Şekil 11. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Canlı Hayvan Pazarı Projesi

Şekil 12. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Canlı Hayvan Pazarı Projesi

5.1.8. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Tarafından Damızlık Dana Üretimi Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından Damızlık Dana Üretim Projesi gerçekleştirilmiştir. Bu proje sayesinde damızlık simental dana ırkının geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Şekil 13. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Simental Dana Irkı Geliştirme Projesi

Şekil 14. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Simental Dana Irkı Geliştirme Projesi

5.1.9. Erzurum Büyükşehir Belediyesi ve Tarım Kredi Kooperatifleri Yem Fabrikası ve Kooperatif Bakkal Projesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile Tarım Kredi Kooperatifleri işbirliği yaparak bölge için bir Yem Fabrikası kurmuş ve bölgedeki üretici ve tüketicilerin faydalanabilmesi için Erzurum'da Kooperatif Bakkal Projesi'ni başlatmıştır.

Şekil 15. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Tarım Kredi Kooperatifleri Kooperatif Bakkal Projesi

SONUÇ

6360 sayılı Büyükşehir belediyeleri üzerinde yapılan Kanun değişikliği sonucunda Büyükşehir Belediyeleri'nin tarım ve hayvancılığa önem veren, bu konuda çiftçileri yönlendiren bir aktör oldukları görülmektedir. Büyükşehir Belediyeleri'nin gerçekleştirmiş oldukları projeler sonucunda tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve verimliliğine yönelik çalışmaların hızlandığı belirlenmiştir. Büyükşehir Belediyeleri bunun yanında katma değeri yüksel olan ürünlere çiftçileri teşvik ederek, daha az girdi kullanmaları sonucu daha fazla gelir elde etme imkânı kazandıkları tespit edilmiştir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin damızlık arı üretimi projesi buna örnek olarak görülmektedir.

Büyükşehir Belediyeleri'nin son yıllarda kırsal üreticinin tarımsal alanda eğitimi için çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Buna örnek olarak Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin 1 milyon üzerinde yavru balığı gölet içerisine bırakması ve balıkçılık konusunda halka eğitim vermeleri buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Bunun yanında canlı hayvan satışının artırılması ve bir denetime tabii tutularak hayvan üreticilerinin destek alması için Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından Canlı Hayvan Borsası kurulmuş, hayvan üreticilerinin ellerinde bulunan sürülerin kaliteli hale gelmesi için

Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından Embriyo Transferi ile Elit Sürü Oluşturulma Projesi uygulanmıştır.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin tarım ve hayvancılık konusunda verdiği hizmetler şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

-Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarım ve hayvancılık konusunda öncü bir aktör olarak görülmeye başlamıştır.

-Erzurum Büyükşehir Belediyesi yapmış olduğu uzun soluklu projelere uyarak yönetim faaliyetlerine özen gösterdiği belirlenmiştir.

-Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarım ve hayvan üreticilerinin bilgilerini ÇKS'den kayıt altına alarak onların ihtiyaçları olan yardımları temin ederek kayıt altına almaya çalışmaktadır.

-Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından arıcılık, hayvancılık, tarım ve balıkçılık gibi konularda katma değer yaratan önemli projeler gerçekleştirdiği belirlenmiştir.

-Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarım ve hayvancılık konusunda ürünlerin tanıtımı için festivaller düzenlemektedir. Bunun yanında üreticilerin ürünlerini satabilmeleri ve Pazar oluşturabilmeleri için Belediye bünyesinde danışmanlık hizmeti vermektedir.

Büyükşehir Belediyesi özellikle kırsal alanlar içerisinde yapılan çalışmaları kırsal mahalleler ve üst birimlerle, merkezi hükümet ile bütünleşmiş bir halde gerçekleştirilmelidir. Erzurum örneğinde görüleceği üzere Erzurum Büyükşehir Belediyesi kırsal alanda tarım ve hayvancılık faaliyeti gösteren çiftçilere mahalle toplantıları ile eğitim vermektedir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarım ve hayvancılık üretimine kadınlar ve gençlerin katılması için çalışmaktadır. Bu nedenle kadınlar ve gençlerin kırsal kesime ilgisini çekecek projeler oluşturmak için çalışmaktadırlar. Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarım ve hayvancılık yapan üreticilerin üretim faaliyetlerini çeşitlendirerek, olası sorunlarla karşılaşması noktasında diğer üretim faaliyetlerine geçmeleri sağlanmaktadır.

2012 yılında gerçekleşen ve 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun değişikliği sonrasında büyükşehirlerin yapmış olduğu faaliyetler incelendiğinde büyükşehirlerin özellikle bir laboratuvara dönüştüğü görülmektedir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi de birçok kurumla işbirliği yaparak üretilen ürünlerin katma değerini arttırmaya çalışmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri yapmış oldukları özverili çalışmalar sonucunda kırsal kesim ile kır-kent bütünlüğünü elde etmeye çalışmışlardır.

Erzurum Büyükşehir Belediyeleri'nin Kooperatiflerle yapmış oldukları işbirlikleri incelendiğinde yeni yeni çalışmalara başlanıldığı, Kooperatiflerle Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin işbirliklerini kırsalda arttırarak, kırsalda milli gelirin artmasını sağlaması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmetbeyoğlu, A. (2015). *Sorularla Eski Türk Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Akbolat, S. (2012). *Türkiye’de kooperatiflerin doğuşunda devlet etkisi ve memleket sandıkları* (Yüksek lisans tezi). ProQuest Dissertations and Theses Global veritabanından erişildi. (UMI No. 2541277778).
- Aktaş, C. (2007). *Türkiye’de kooperatifçilik eğitiminin gelişimi* (Yüksek lisans tezi). ProQuest Dissertations and Theses Global veritabanından erişildi. (UMI No. 28525157).
- Altan, Y., Kerman, U., ve Aktel, M. (2010). Köy kanunu tasarısı taslağı üzerine bir değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 56-65.
- Andrée, P., Clark, J. K., Levkoe, C. Z., and Lowitt, K. (2019). Introduction – Traversing theory and practice: Social movement engagement in food systems governance for sustainability, justice, and democracy. In *Civil Society and Social Movements in Food System Governance*, eds. P. Andrée, J. K. Clark, C. Z. Levkoe, and K. Lowitt (London: Taylor and Francis) 18. doi: 10.4324/9780429503597-1
- Anheier, H. K., Toepler, S. And List, R. (2010). *International Encyclopedia of Civil Society*. New York: Springer
- Armutak, A. (2015). Özgürlükten tutsaklığa: hayvan. *Aktüel Arkeoloji*. 44.
- Arslan, C. (2009). *Türkiye’de yerel yönetimler ve 2004 sonrası yerel yönetim reformu*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Aschhoff, G. and Henningsen, E. (1986), *The German cooperative system: Its History, Structure, and Strength*. Virginia: Friedrich Knapp.
- Atmaca, A. (2016, 10 Şubat). Büyükşehir dağa taş can veriyor. *Gaziantep Güneş Gazetesi*, Erişim adresi: <https://www.gaziantepgunes.com/haber/7131796/buyuksehir-daga-tasa-can-veriyor>
- Aydın, S. (2022). Tarım Toplumu Üzerine, Erişim adresi https://www.academia.edu/36766949/TARIM_TOPLUMU_%C3%9CZER%C4%B0NE.

- Başer, H. (1983), *Türkiye’de ve dünya’da kooperatif kuruluşların sosyo-ekonomik yapısı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Bilgiç, V. (2007). Türk yerel yönetimlerinin tarihi gelişimleri üzerine bir değerlendirme, Bilal Eryılmaz, Musa Eken, Mustafa Lütfi Şen (Eds.), *Kamu Yönetimi Yazıları*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bilgin, N., ve Tanıyıcı, Ş. (2008). Türkiye’de kooperatif ve devlet ilişkilerinin tarihi gelişimi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15, 136–159.
- Bıçaklı, B. (2009). *Türkiye’de il özel idarelerinin gelişimi ve dönüşümü*. (Yüksek lisans tezi) YÖK veritabanından erişildi. (239690)
- Blay-Palmer, A., Santini, G., Dubbeling, M., Renting, H., Taguchi, M., and Giordano, T. (2018). Validating the city region food system approach: enacting inclusive, transformational city region food systems. *Sustainability*. 10(5), 1680.
- Bober, P.P. (2014). *Antikçağ ve ortaçağda sanat, kültür ve mutfak*, Ülkü Tansel (çev.), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Borras, S. M., Franco, J. C., and Suárez, S. M. (2015). Land and food sovereignty. *Third World Quart. Taylor & Francis Journals*, 36(3), 600–617
- Bulan, A. (2019). *Türkiye’de Hayvancılık (1923-1950)* (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bülbül, P. (2017). Eski Anadolu’da tarım faaliyetleri. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(17), 267-282.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004, 23 Temmuz), T.C. Resmi Gazete (Sayı: 25531). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm>
- Çandarlıoğlu, G. (2006). Uygur Devleti tarihi ve kültürü. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 21(2), 1-35
- Çataloğlu, O. (1971). *Kooperatifçilik ve sermaye birikiminde kooperatiflerin rolü*. İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- Çetinkaya, N. (2020). Mısır Uygarlığı. A. Akbaba ve N. Çetinkaya (Ed.) içinde, *Gastronomi ve Yiyecek Tarihi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Chuenpagdee, R., and Jentoft, S. (2009). Governability assessment for Fisheries and coastal systems: A reality check. *Human Ecol.* 37, 109–120

- Cicitello, L. (2019). *Mutfak & kültür insanın beslenme tarihi* (Z. N. Nahya ve S. Örnek, Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Çifçi, A. (2018). Urartu Krallığı'nda tarım ve hayvancılık ile krallığın ekonomi politikası. *Arkeoloji ve Sanat*, 159, 19-30
- Çınar, T., Güler, B. A. (2004). *Yerel maliye sistemi*, Ankara: TODAİE Yayını.
- Clapp, J., and Moseley, W. G. (2020). This food crisis is different: COVID-19 and the fragility of the neoliberal food security order. *J. Peasant Stud.* 47, 1393–1417.
- Cline, E. (2007). *The Ancient World Civilizations of the Near East and Southwest Asia*, Vol. 4. New York: M.E. Sharpe, Inc.
- Cohen, A. C. (2007). Barley as a key symbol in early Mesopotamia. *Ancient Near Eastern Art in Context. Festschrift Irene J. Winter*, 411-422.
- Çöpoğlu, M. (2017). *6360 Sayılı Kanun Ekseninde Yerel Yönetim Reformları*, İstanbul: Der Yayınları
- Dale, V. H., Kline, K. L., Kaffka, S. R., and Langeveld, J. W. A. (2013). A landscape perspective on sustainability of agricultural systems. *Landsc. Ecol.*, 28, 1111–1123.
- Demir, E., (2004). Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kooperatif İşletmeciliği Yönünden Analizi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 96, Türk Kooperatifçilik Kurumu, Ankara.
- Duymaz, İ., vd., (1995), Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılanması, İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, Gürtaş Ofset.
- Fernandes, N. (2020). Economic effects of Coronavirus Outbreak (COVID-19) on the world economy. Available at Social Science Research Network (SSRN). doi: 10.2139/ssrn.3557504
- Fischer, J., Hartel, T., & Kuemmerle, T. (2012). Conservation policy in traditional farming landscapes. *Conserv. Lett.* 5, 167–175.
- Folke, C. (2006). Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. *Global Environ. Change*, 16, 253–267
- Gök, M. (2021). Ahilik teşkilatı ve sosyo-ekonomik etkileri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2, 91–120

- Gordon, P. (1994). Robert Owen (1771-1858). *Prospects: The Quarterly Review of Education*, 24 (1/2), 279-296.
- Gül, B. (2004). *Eski Türk tarım terimleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gültekin, R. (2017). Geçmişten günümüze tarımın toplumsal düzen üzerine etkisi. *Apelasyon*, 49, 1-8.
- Günay, A. (2003). *Ahilik'te mesleki ve sosyal dayanışma* (Yüksek lisans tezi). ProQuest Dissertations and Theses Global veritabanından erişildi. (UMI No. 29159544).
- Güneysınır Belediyesi. (2021). Güneysınır Tıbbi Aromatik Bitkiler Distilasyon Merkezi açıldı. Erişim Adresi: <https://guneysinir.bel.tr/haberler/guneysinir-tibbiaromatikbitkiler-distilasyon-merkezi-acildi.html> Erişim Tarihi: 09.03.2023
- Hazar, N. (1996). *Kooperatifçilik Dersleri*. Ankara: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları No:4.
- Hazar, N., Bilgin, N., ve Tanıyıcı, Ş. (1997). Türkiye'de Kooperatifçilik. *Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları*, Yayın, (88).
- Heaton, H. (2005). *Avrupa İktisat Tarihi*. Ankara: Paragraf Yayınları.
- Holt Giménez, E., and Shattuck, A. (2011). Food crises, food regimes and food movements: Rumblings of reform or tides of transformation? *J. Peasant Stud.* 38, 109–144.
- Hürriyet. (2016). Antepfıstığında 'güve' ile mücadelede yeni yöntem. Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/gaziantep/antepfistigi-nda-guve-ile-mucadelede-yeni-yontem-37265715> Erişim Tarihi: 09.03.2023
- İnan, İ. H. (2004). Türkiye'de tarımsal kooperatifçilik ve AB modeli. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Jessop, B. (2002). Liberalism, neoliberalism, and urban governance: A state–theoretical perspective. *Antipode*, 34, 452–472
- Karetny, J. A. (2020). Planning Towards Sustainable Food Systems: An Analysis of US Municipal Food System Plans (Master's thesis, Ohio State University). Available online at: http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=osu1607085379674489 (accessed December 31, 2022).

- Kaya, A. (2014), Başlangıcından 1071'e Kadar Türklerin Anadolu'ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme. *Ekev Akademi Dergisi*, 18(59), 211-232
- Kayıkçı, M. ve S. Kayıkçı (2007). *Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılandırılması, Türkiye'de Kooperatifçiliğin Temel Sorunları ve Çözüm Yolları*, Gazi Üniversitesi Koop-Mer Ulusal Kooperatifçilik Sempozyumu, T.C. Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü Yayını No:1, Ankara.
- Keleş, R. (2012). *Yerinden yönetim ve siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kızılboğa, R. (2011). Köy idaresine yönelik kanun tasarısındaki düzenlemeler. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 9(35), 183-197.
- Koca: (1996). Türkiye Selçuklularında ekonomik politika. *Erdem Yayınları*, 23, 465-484.
- Koçak, S. ve Ekşi, A. (2010). Katılımcılık ve demokrasi perspektifinden Türkiye'de yerel yönetimler", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 295307
- Konya Büyükşehir Belediyesi. (2018). *Büyükşehir'den Bir İlk Daha: E-Desen Haritası*. Erişim Adresi: <https://www.konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=6131> Erişim Tarihi: 09.03.2023
- Konya Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Konya Lavantanın Merkezi Olacak*. Erişim adresi: <https://www.konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=7733> Erişim tarihi: 09.03.2023
- Köy Kanunu Tasarısı Taslağı (2009). İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <http://www.mahalli-idareler.gov.tr>
- Köymen, M. A. (1992). Türkiye Selçuklu Devletinde ekonomik hayat. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 65, 16-27.
- Kuter, M. ve Kuter, F. Ö. (2015). *Çağdaş Eğitim Kooperatif 20. Yıl*. Bursa: Kuter Yayıncılık ve Tanıtım
- Lewin, R. (2000). *Modern İnsanın Kökeni*, Nazım Özüaydın (Çev.), Ankara : Bilim Kitapları Tübitak Popüler

- Markey, S., Halseth, G., and Manson, D. (2008). Challenging the inevitability of rural decline: Advancing the policy of place in northern British Columbia. *J. Rural Stud.* 24, 409–421
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (2020). *Mersin Büyükşehir, “Haydi Gel Köyümüze Destek Verelim Projesi”ni Başlattı.* Erişim Adresi: <https://www.mersin.bel.tr/haber/mersin-buyuksehir-haydi-gel-koyumuze-destekverelim-projesini-baslatti> Erişim Tarihi: 09.02.2023
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (2020). *Seçer, Ata Tohumu Sarı Buğdayın İlk Hasadını Gerçekleştirdi.* Erişim Adresi: <https://www.mersin.bel.tr/haber/secerata-tohumusari-bugdayin-ilk-hasadini-gerceklestirdi> Erişim Tarihi: 09.02.2023
- Meyer, B. C., Phillips, A., and Annett, S. (2008). Optimising rural land health: From landscape policy to community land use decision-making. *Landscape Research*, 33(2), 181-196.
- Minnery, J. (2007). Stars and their supporting cast: state, market and community as actors in Urban Governance. *Urban Policy Res.* 25, 325–345
- Mülayim, M. (2018). Atatürk ve kooperatifçilik. *Apelasyon e-dergi*, 59, s.y. <https://apelasyon.com/yazi/59/ataturk-ve-kooperatifcilik/1>.
- Ökmen, M., Parlak, B. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar*, Alfa Akademi, 2. Basım, Bursa
- Ökse, A. T. (2017). Akkad Döneminden Pers Dönemine Kadar Yukarı Dicle Havzası Yerleşim Sisteminde Diyarbakır Kentinin Konumu. *Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu Cilt 1.* (Ed. U. Bircan, A. Coşkun vd.), Diyarbakır Valiliği. 165-183
- Oktay, T. (2016). 6360 Sayılı Kanuna Dayalı Büyükşehir Belediye Reformunu Anlama ve Anlamlandırma, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (İSMUS)*, I/1 (2016), 71-131
- Omağ, M. K. (1975). 1163 Sayılı Kooperatifler kanunu açısından kooperatif teşekküllerinin hukuki mahiyet ve niteliği. *Üç Aylık Kooperatif İncelemeler Dergisi*, 28, 41-70
- Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Yerel Yönetim Geleneği (1840-1878)*. İstanbul: Hil Yayınevi.

- Ortmann, G. F. and King, R. P. (2007) Agricultural Cooperatives I: History, Theory and Problems, *Agrekon*, 46(1), 18-46.
- Özdemir ve Meşhur, M. Ç. (2011). 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası'nın belde belediyelerinin planlama süreçleri üzerinde yarattığı etkiler. *Yıldız Teknik Üniversitesi Megaron Dergisi*, 6(3), 171-183.
- Özmen, K. (2012). *Kooperatifler*, 2. Baskı, Ankara.
- Öztürk, M. (2019). Osmanlı Devleti'nde hayvancılığın iktisadi boyutu. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi*, 1(1), 28-44.
- Prinz, M. (2002). German Rural Cooperatives, Friedrich Wilhelm Raiffeisen and The Organization of Trust. In 8th International Economic History Association Congress, V. 54, Buenos Aires
- Savary, S., Horgan, F., Willocquet, L., and Heong, K. L. (2012). A review of principles for sustainable pest management in rice. *Crop Protect.* 32, 54–63
- Şengül, R. (2010). Yerel Yönetimler, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Seto, K. C., and Ramankutty, N. (2016). Hidden linkages between urbanization and food systems. *Science*. 352, 943–945.
- Sevin, V. (2007). Anadolu'nun tarihi coğrafyası I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sevinç, F. (2008). Hititlerin Anadolu'da kurdukları ekonomik ve sosyal sistem. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 11-32.
- Skogstad, G. (2008). Canadian agricultural programs and paradigms: the influence of international trade agreements and domestic factors. *Canad. J. Agric. Econ.* 56, 493–507.
- Smith, P., Davies, C. A., Ogle, S., Zanchi, G., Bellarby, J., Bird, N., ... and Braimoh, A. K. (2012). Towards an integrated global framework to assess the impacts of land use and management change on soil carbon: current capability and future vision. *Global Change Biology*, 18(7), 2089-2101.
- Sonnino, R. (2013). Local foodscapes: Place and power in the agri-food system. *Acta Agric Scand. B. Soil Plant Sci.* 63, 2–7.

- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2017). *Tarım Satış Kooperatifi ve Birlikleri*. Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/kooperatifler-hakkinda-bilgiler/tarihce#> Erişim Tarihi: 16.01.2023
- T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı. (2004, Mayıs), *Osmanlı'dan Günümüze Tarım ve Tarıma Hizmet Veren Kurumların Teşkilatlanma Süreçleri*. Erişim Adresi: https://egitim.tarimorman.gov.tr/adana/Belgeler/MAKALELER/tar%C4%B1m_tarih.pdf Erişim Tarihi: 20.01.2023
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2019). *Kooperatif Nedir?* Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/kooperatifler-hakkindabilgiler/kooperatifnedir> Erişim Tarihi: 18.01.2023
- Taşagıl, A., Çelik, B., Kemaloğlu, İ., Aka, İ., Alpargu, M., ve Kanlıdere, A. (2013). *Orta Asya Türk Tarihi. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.*
- Tchami, G. (2007). *Handbook on Cooperatives for use by Workers' Organizations*. Geneva: International Labour Office.
- Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Üç Aylık Dergisi. (2020, Nisan-Mayıs-Haziran). Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi. S. 19, 1-57.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M.A. (2006). *Mahalli idareler*, Ankara: Nobel Yayın.
- Turan, N., Kara, M., Gürbüz, M. ve Sarıtaş, D. Ö. (2012). *Konut yapı kooperatifçiliği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Türe, F. (2000). Türkiye’de yerel yönetimlerin kökeni: Osmanlı İmparatorluğu’nda yerel yönetimler. *Yerel Gündem*, 2(5), 34-41.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Türk Dil Kurumu. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Belediyeler Birliği (2021). *Kırsal Kalkınma*. Türkiye Belediyeler Birliği: 873-874, 1-80
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2021). *Büyükşehirlerde tarımsal ve kırsal kalkınma*. Ankara: İhlas Matbaacılık.
- Ünal, F. (2011). Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye’de yerel yönetimlerin yasal ve yapısal dönüşümü, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 241- 248

Wiggermann, F. A. M. (2000). Agriculture in the Northern Balikh Valley: The Case of Middle Assyrian Tell Sabi Abyad. MOS symposium; *Rainfall and agriculture Northern Mesopotamia*, 88, 171-31.

Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı. (2014, 4 Nisan). T.C. Resmi Gazete (Sayı: 28962) Görev, Yetki ve Sorumlulukları İle Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. Erişim adresi:

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140404.htm>

Yıldırım, B., (2005), *Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinin ülkemiz tarımsal kooperatifçiliği adına Avrupa Birliği Müzakere Sürecine hazırlık çalışmaları ve bu süreçte hedefleri, Kooperatifçiliğin sorunları çözümleri ve fırsatlar*, 18. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları.

Yıldız, C. & Mülâyim Z. G., (1994), Türkiye’de Tarım Kooperatiflerine Kooperatif İlkelerinin Uygulaması, *Kooperatifçilik Dünyası*, 277, Nisan

Yücel, Ş., & Baki, B. (2020). Türklerde “İmece” ve “Kooperatifleşme” kültürüne bir bakış. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 8, 155-159.

EKLER

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU

	ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih : 31/08/2023	
Tez Başlığı : Türkiye'deki Belediyelerin Tarımsal Ve Hayvancılık Faaliyetlerindeki Rolü Ve Kooperatiflerle İşbirliği: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Örneği Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin 05/08/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %14"tür. Uygulanan filtrelemeler: 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç/dâhil 4- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Tarih ve İmza	
Adı Soyadı: Ceylan ERGÜL	
Öğrenci No: 22200000004	
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	
Programı: Lisansüstü	
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans	
DANIŞMAN ONAYI	
UYGUNDUR.	
Doç. Dr. Abdulsemed YAMAN	

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET İZİNİ

	ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU	
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA		
Tarih : 31/08/2023		
Tez Başlığı: Türkiye'deki Belediyelerin Tarımsal ve Hayvancılık Faaliyetlerindeki Rolü Ve Kooperatiflerle İş Birliği: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Örneği		
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:		
1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılması gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.		
Tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.		
Gereğini saygılarımla arz ederim.		
Tarih ve İmza		
Adı Soyadı:	Ceylan ERGÜL	
Öğrenci No:	22200000004	
Anabilim Dalı:	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	
Programı:	Lisansüstü	
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora	
DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI		
Doç. Dr. Abdulsemed YAMAN		
Detaylı Bilgi: https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002003		
Telefon: 0-4782117522	Faks: 0-4782117523	E-posta: sbe@ardahan.edu.tr

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ceylan ERGÜL

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ardahan Üniversitesi / Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Öğrenimi: Ardahan Üniversitesi / Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi

Bildiği Yabancı Diller :

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : MEB / NECİP AYDIN SİGORTA VE
ARACILIK HİZMETLERİ LTD.ŞTİ. /
7/24 SİGORTA VE ARACILIK
HİZMETLERİ LTD.ŞTİ.

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih : 07/07/2023